

UNIWERSYTET PAPIESKI JANA PAWŁA II W KRAKOWIE

MAŁGORZATA DAMASIEWICZ

**Podstawy chrystologiczne
duchowości misyjnej
w publikacjach teologicznych
w latach 1990-2015**

Praca doktorska
napisana na seminarium
z teologii duchowości
pod kierunkiem
ks. prof. dr hab. Stanisława Sojki

Kraków 2023

ROZDZIAŁ III

SAKRAMENTALNY WYMIAR DUCHOWOŚCI MISYJNEJ

Istotny element Kościoła stanowią sakramenty święte, a poprzez ich głęboki wymiar kryją w sobie niedostrzegalną dynamikę zbawienia, ukazując perspektywę nowego życia. Rozdział został podzielony na pięć punktów. Pierwszy w nich w całości będzie poświęcony sakramentowi chrztu, który stanowi obok wiary fundament duchowości chrześcijańskiej. W drugim punkcie będzie ukazany sakrament bierzmowania, który jest ważny dla rozwoju i urzeczywistniania życia w Duchu Świętym. Sakrament pokuty i namaszczenia chorych będą stanowić trzeci punkt. Kolejny natomiast będzie poświęcony dwóm sakramentom, które są ze sobą ściśle powiązane; bowiem sakrament kapłaństwa bierze swój początek w momencie ustanowienia Eucharystii. Zakończenie tego rozdziału będzie stanowił punkt dotyczący sakramentu małżeństwa, który to sakrament ukazuje, że te same zasady, które budują Kościół, kształtują także istnienie małżeństwa i rodziny.

3.1. Sakrament chrztu jako podstawa działalności misyjnej

Życie sakramentalne należy do istoty życia w Kościele, przez który określana jest przede wszystkim wewnętrzna (czyli niewidzialna, tajemnicza, ale rzeczywista więź łaski wiążącej nas z Bogiem w Chrystusie) ale i widzialna (wszelkie widzialne formy i przejawy przynależności do Chrystusa, a więc słowa określające wyznanie wiary oraz czyny kształtowane z wiary w miłości) wspólnota z Chrystusem. Kościół jest sam w sobie prasakramentem, czyli źródłem wszystkich siedmiu sakramentów. Jest jednocześnie zewnętrzną wspólnotą niewidzialnej więzi łaski z Chrystusem, a także jest widzialną formą życia Bożego w społeczności, tak jak widzialne są jego dzieje. Każdy z siedmiu sakramentów udziela zadatku uczestnictwa w życiu Trójcy Świętej. Każdy też sakrament ma swój własny wymiar personalistyczny. Chrześcijańskie spojrzenie na wartość osoby podkreśla, że godność osoby stanowi jej życie wewnętrzne, którego cechą jest wolność, rozumność, prawo do świadomego samostanowienia oraz jej dążenie do rozwoju poprzez

dialog i służenie Bogu i bliźniemu. W małżeństwie ten społeczny aspekt osoby znajduje swoje szczególne zastosowanie.¹

3.1.1. Chrzest w świetle Słowa Bożego

W Nowym Testamencie chrzest określany jest najczęściej terminem *baptism* (Mt 3, 7; 21, 25; Mk 1, 4; 10, 38; Dz 1, 22; Rz 6, 4; Ef 4, 5; 1P 3, 21). Etymologicznie oznacza on zanurzenie lub obmycie. Termin *baptism* jest określeniem używanym w chrześcijaństwie, nie występuje on w ówczesnej grece świeckiej ani w Septuagincie. Jest wielce prawdopodobne, że pisarze Nowego Testamentu celowo wprowadzili swój termin, aby podkreślić nowość i oryginalność chrztu chrześcijańskiego i aby odróżnić go od szeroko rozpowszechnionych praktyk religijnych łączonych z obmyciami kultycznymi. Rzeczownik *baptism* jest tak głęboko przeniknięty treścią chrześcijańską, że nie można go używać na określenie rytów żydowskich lub pogańskich. Polska nazwa „chrzest” nie wywodzi się jednak od źródłosłowa biblijnego, lecz od imienia Chrystusa. Nowy Testament mówi o Chrystusowym nakazie chrztu.²

W Nowym Testamencie można odnaleźć wiele tekstów dotyczących chrztu św. (zob. Mk 14,16; Mt 28,19; Dz 2,38) i w tych tekstach Kościół dostrzega wielkie bogactwo darów nadprzyrodzonych, jakie człowiek otrzymuje w sakramencie wtajemniczenia chrześcijańskiego. Zatem, gdy jest mowa o duchowości chrztu, na pierwszy plan wysuwa się fakt, że w zasadzie całe wewnętrzne życie chrześcijanina w jego najważniejszym wymiarze, jest ukierunkowane poprzez łaskę pierwszego sakramentu. Poprzez uległość Chrystusowi, człowiek ochrzczony zostaje zanurzony w nowym życiu, które ma od tej pory rozwijać by dojść do eschatologicznej pełni, poprzez umieranie dla grzechu, ale także w radości z godności dziecka Bożego, bo już jest zjednoczony z Chrystusem

---

¹ Por. J. BUXAKOWSKI, *Dlaczego ślub kościelny?*, w: Komisja Episkopatu Polski Duszpasterstwa Ogólnego, *Ewangelizacja wspólnoty małżeńskiej i rodzinnej*, Katowice 1993, s. 103.

² Chrzest w Jordanie zapowiadał i przygotowywał chrzest wiernych. Nakaz zaś chrztu wyrażał wolę zmartwychwstałego Pana, który w ten sposób chciał włączać ludzi do swojej wspólnoty. Nakaz chrztu dany uczniom przez zmartwychwstałego Chrystusa jest poświadczony przez Ewangelię Marka (16, 16) i Mateusza (28, 18-19). Por. J. KUDASIEWICZ, *Biblijna teologia chrztu*, w: NOWAK A. J., SŁOMKA W. (red.), *Chrzest – nowość życia*, Lublin 1992, s. 23.

zmarłychwstałym. Podstawowym wymaganiem stawianym człowiekowi przez sakrament chrztu jest przemiana i wezwanie do nawrócenia.³

Biblijna nauka o chrzcie zaliczana jest do spraw podstawowych w nauczaniu Kościoła. W nakazie misyjnym przed wniebowstąpieniem Chrystus zlecił Apostołom, obok głoszenia Ewangelii, zadanie udzielania chrztu wszystkim narodom (por. Mt 28,19; Mk 16,15). W zadaniu tym ukazane są także konsekwencje przyjęcia tego obrzędu przez tych, do których dotrze słowo Boże: „Kto uwierzy i przyjmie chrzest, będzie zbawiony; a kto nie uwierzy, będzie potępiony” (Mk 16,16). Słowa Chrystusa, zapisane na kartach Ewangelii wg św. Mateusza i Ewangelii wg św. Marka, czyli ostatnie Jego polecenie przed wniebowstąpieniem, Kościół rozumiał od początku w ten sposób, że chrzest jest konieczny do zbawienia. Chrzest stanowi niejako bramę zbawienia, jest źródłem łaski nadprzyrodzonej i niczym nie zastąpionym darem miłosierdzia Bożego wobec człowieka. Dlatego udzielenie tego sakramentu temu, kto się znajduje w niebezpieczeństwie śmierci, a także przyjęcie tego sakramentu należy do najistotniejszych obowiązków.⁴ Oprócz chrztu z wody środkiem zbawienia jest chrzest pragnienia. Jest to akt miłości doskonałej lub żalu doskonałego za grzechy.⁵ Chrzest pragnienia jest środkiem zbawienia dla tych, którzy bez własnej winy nie przyjęli chrztu z wody.⁶ Środkiem zbawienia jest również tzw. chrzest krwi. Chrystus powiedział: „Kto się przyzna do Mnie przed ludźmi, do tego i Ja się przyznam przed Ojcem, który jest w niebie” (Mt 10,32). Męczeństwo za wiarę jest przyznaniem się do Jezusa przed ludźmi.⁷ Kościół naucza, że chrzest z wody jest niezbędną koniecznością środka, ale nie absolutnie, bo może być zastąpiony chrztem krwi lub chrztem pragnienia. Należy jednak pamiętać o różnicy między chrztem z wody, pragnienia i krwi. Bowiem tylko chrzest z wody wyciska charakter sakramentalny.⁸

---

³ Por. A. SANTORSKI, *Duchowość sakramentów chrześcijańskiej inicjacji*, w: M. IGIELSKI (red.), *Teologia duchowości katolickiej...*, dz. cyt., s. 154; zob. H. SZMULEWICZ, *Chrzest zobowiązaniem do rozwoju wiary*, Kraków 2011.

⁴ Por. BF VII 240; KKK 1277.

⁵ Akt miłości doskonałej ma miejsce wtedy, gdy kochamy Pana Boga dla Niego samego. Akt żalu doskonałego, gdy jego motywem jest sam Bóg i żalujemy ze względu na Boga.

⁶ Por. KK 16; KKK 1258

⁷ Por. KKK 1258

⁸ Por. KKK 1256; E. STANIEK, *Bogactwo i piękno świata łaski. Rozważania katechizmowe cz. II*, Kraków 2011, s. 57-58; A. KOKOSZKA, *Zobowiązujące znaki łaski. Sakramentologia moralna (cz. I)*, Tarnów 1995, s. 78.

Według nakazu misyjnego Jezusa apostołowie mieli chrzcić „w imię Ojca i Syna, i Ducha Świętego” (Mt 28, 18-20). Słowa te nie stanowiły jedynej formy sakramentu chrztu. Znacznie częstsze są w Nowym Testamencie wzmianki o chrzcie „w imię Jezusa Chrystusa” lub w imię Pana Jezusa (por. Dz 2, 38: 8, 16; 10, 48; 19, 5; 1 Kor 6, 11). Pawłowi znana jest także trynitarna forma chrztu, bo mówiąc o tym, że otrzymuje się chrzest w imię Jezusa, dodaje niekiedy, iż dzieje się to przez Ducha Bożego (por. 1 Kor 6, 11), dzięki czemu ochrzczony staje się przybranym synem Boga (por. Gal 4, 5n). Zauważalna w Piśmie Świętym liczebna przewaga formuł „w imię Jezusa Chrystusa”, „w imię Pana Jezusa” ma swoje uzasadnienie w tym, że Jezus jest uważany za realizującego Boży plan zbawienia. Kościół dostrzega, że najstarsze schematy katechetyczne właśnie Jezusa Chrystusa nazywają Dawcą życia. Dlatego też Chrystus obecny jest podczas obrzędu przekazania życia neokatechumenowi (por. Dz 3, 15; 4, 12). Stąd tak często pojawiająca się - zwłaszcza u św. Pawła - formuła *en Christo* - „w Chrystusie”. Wszystko, co chrześcijanin myśli, mówi i czyni powinno być „w Chrystusie”.⁹

Chrystusowy nakaz: „Idźcie na cały świat i głoscie Ewangelię wszelkiemu stworzeniu! Kto uwierzy i przyjmie chrzest, będzie zbawiony; a kto nie uwierzy, będzie potępiony” (Mk 16, 15-16) oraz „Idźcie więc i nauczajcie wszystkie narody, udzielając im chrztu w imię Ojca i Syna, i Ducha Świętego. Uczcie je zachowywać wszystko, co wam przykazałem” (Mt 28, 19-20) - ukazał znaczenie chrztu dla świadomości, postaw i życia chrześcijańskiego. Z kolei Dzieje Apostolskie informują o praktyce Kościoła apostołowskiego w tej dziedzinie: „«Cóż mamy czynić, bracia?» - zapytali Piotra i pozostałych Apostołów. «Nawróćcie się» - powiedział do nich Piotr - i niech każdy z was ochrzci się w imię Jezusa Chrystusa na odpuszczenie grzechów waszych, a weźmiecie w darze Ducha Świętego”; „A Filip wychodząc z tego (tekstu) Pisma opowiedział mu Dobrą Nowinę o Jezusie. (...) I ochrzcił go” (Dz 2, 37-38; 8, 35-38). Przyjmowanie z wiarą Dobrej Nowiny o Jezusie i Dobrej Nowiny Jezusa oraz przyjęcie chrztu w imię Jezusa - a z polecenia Jezusa - w imię Ojca i Syna i Ducha Świętego, stanowiły kiedyś, stanowią dzisiaj i do końca czasu będą stanowiły trwałe fundament wszelkiego nauczania i praktyki życia chrześcijańskiego, a zwłaszcza chrześcijańskiej duchowości. W teologii sakramentu chrztu, zapoczątkowana zostaje droga chrześcijańskiego wtajemniczenia. Bowiem sakrament chrztu świętego przyczynia się

---

⁹ Por. K. ROMANIUK, *Sakramentologia biblijna. Zarys teologii sakramentów dla teologów, katechetów, duszpasterzy*, Warszawa 1991, s. 19.

w duchowości chrześcijańskiej do kształtowania postaw duchowych chrześcijanina, uzdalniając do świętego życia.¹⁰

Sakramenty: chrztu, bierzmowania i Eucharystii stanowią fundament całej duchowości chrześcijańskiej. Pierwszy z nich stanowi początek nowego życia w Chrystusie. Zgodnie z Jego wolą, chrzest jest konieczny do zbawienia. Jest sakramentem, który wprowadza do Kościoła. Łaska chrzcielna gładzi grzech pierworodny i odpuszcza wszystkie grzechy osobiste. Poprzez chrzest następuje narodzenie do nowego, duchowego życia, przez które człowiek staje się przybranym synem Bożym, świątynią Ducha Świętego i uczestnikiem kapłaństwa Chrystusowego. Wyciska na duszy niezatarte znamię i uzdalnia ochrzczonego do uczestnictwa w życiu chrześcijańskim.¹¹

W Liście do Tytusa podkreślona jest prawda, iż chrzest św. jest obmyciem odradzającym i odnawiającym w Duchu Świętym (por. Tt 3, 5; Ef 5, 26). Z kolei Katechizm Kościoła Katolickiego naucza, że „chrzest święty jest fundamentem całego życia chrześcijańskiego, bramą życia w Duchu (*vitae spiritualis ianua*) i bramą otwierającą dostęp do innych sakramentów. Przez chrzest zostajemy wyzwoleni od grzechu i odrodzeni jako synowie Boży, stajemy się członkami Chrystusa oraz zostajemy wszczepieni w Kościół i stajemy się uczestnikami jego posłania”.¹² Ta prawda jest znana wszystkim chrześcijanom. Jednak wydaje się, że ci, którzy należą do odnowy charyzmatycznej, zgłębiając tajemnicę chrztu świętego, jakby lepiej rozumieją prawdy dotyczące tego sakramentu, a to ma swoje przełożenie w określony sposób na ich codzienność i niejako decyduje o specyficznej duchowości. I tak dla przykładu „charyzmatycy” podkreślają, że chrzest jest sakramentem wyzwolenia i ten, kto go przyjmuje, staje się uczestnikiem Chrystusowego zwycięstwa nad grzechem i śmiercią. Jednakże akcentują jednocześnie, że każdy chrześcijanin jest wezwany w swym życiu do walki ze złem i zwycięstwa, które jest możliwe dzięki Jezusowi.¹³

Chrzest określa się jako wydarzenie misteryjne, które wprowadza człowieka w chrześcijańską nowość życia. Nowość ta zakłada najpierw pożegnanie człowieka ze starym życiem. Symbolika zanurzenia w wodzie pozwoliła św. Pawłowi rozwinąć staranną naukę na temat nowego życia. Chrzest stanowi śmierć dla grzechu, jest zanurzeniem

---

¹⁰ Por. W. SŁOMKA, *Źródła postaw i życia chrześcijańskiego*, Lublin 1996, s. 131;

¹¹ Por. E. BONIEWICZ, *Głosy orędzie Bożego Miłosierdzia. Czytania na temat dziejów i rozwoju kultu*, Częstochowa 2000, s. 210.

¹² KKK 1213.

¹³ Por. T. ATLAS, *Ruch charyzmatyczny w Republice Konga i jego wpływ na kształtowanie życia osobistego i społecznego*, Warszawa 2005, s. 57.

w śmierci Chrystusa oraz wyzwoleniem z niewoli grzechu (zob. Rz 6). Liturgia sakramentu chrztu, zawierająca wyrzeczenie się Złego i zła to jeden aspekt; jednak jest to dopiero przygotowanie miejsca pod to, co stanowi istotną pozytywną wymowę tego sakramentu, którą jest nowość życia w Jezusie. We wspomnianym Liście do Rzymian Paweł Apostoł naucza, że zanurzenie w śmierć Chrystusową ma prowadzić do złączenia się z Nim w jedno przez zmartwychwstanie. Podkreśla, że śmierć dla grzechu jest po to, by wejść w nowe życie, by żyć jak dzieci Boże. I tak jak Chrystus zmartwychwstał więcej nie umiera, tak ci, którzy w chrzcie umarli dla grzechu i zostali odrodzeni do nowego życia, powinni od tej pory żyć dla Boga w Jezusie Chrystusie. Na tę prawdę wskazuje Kościół w wielu miejscach w Dokumentach Soboru Watykańskiego II. W Konstytucji o liturgii świętej podkreśla: „I tak przez chrzest ludzie są wszczępieni w paschalne misterium Chrystusa: z Nim współumarli, współpogrzebani i współzmartwychwstali, otrzymują ducha przybrania za dzieci, «w którym wołamy: Abba, Ojcze» (Rz 8, 15), i tak stają się prawdziwymi czcicielami, jakich Ojciec szuka”.¹⁴ Także Konstytucja dogmatyczna o Kościele porusza ten aspekt chrztu¹⁵. Z kolei Deklaracja o wychowaniu chrześcijańskim podkreśla prawdę o stawianiu się nowym stworzeniem przez chrzest, zwracając uwagę na powszechne powołanie do świętości.¹⁶

Chrzest nazwany jest także źródłem jedności i jest pierwszym zaczątkiem w stosunku do Eucharystii, którą czyni możliwą i ku której ukierunkowuje.¹⁷ Eucharystia urzeczywistnia jedność z Chrystusem” i jest ona „szczytem i ośrodkiem” sakramentów,¹⁸ które „do niej zmierzają”.¹⁹ Można zauważyć, że Eucharystia ma niejako pierwszeństwo w stosunku do innych sakramentów, a zwłaszcza w stosunku do chrztu.²⁰

Św. Paweł w swoich Listach ukazuje chrzest jako źródło jedności Kościoła. Mowa tutaj o nowej jedności, która naprawia rozbicie będące skutkiem grzechu popełnionego przez pierwszych ludzi (por. Kol 3, 1-14). Ochrzczeni zostają włączeni w Kościół i stanowią Ciało Chrystusa, posiadając tego samego Ducha. Tę prawdę wiary, a zarazem nową rzeczywistość

---

¹⁴ KL 6.

¹⁵ KDK 10, 44 i w wielu innych miejscach.

¹⁶ Por. W. SŁOMKA, *Źródła postaw i życia chrześcijańskiego...*, dz. cyt., s. 135.

¹⁷ Por. KK 10, 11; DK 5.

¹⁸ DM 9.

¹⁹ DK 5.

²⁰ Por. H. BOURGEOIS, *Sakramenty według Soboru Watykańskiego II (od XVI do XX wieku)*, w: B. SUSBOŨÉ (red.), *Historia dogmatów. Tom III: Znaki zbawienia. Sakramenty. Kościół. Najświętsza Panna Maryja*, Kraków 2001, s. 243.

chrześcijańskiego życia wyrażają obrzędy chrzcielne, w całym swym bogactwie. Sakrament chrztu przyjmuje się jeden raz, nie powtarza się go. Sobór podkreśla jednocześnie pewien aspekt dopełniający: ochrzczeni są wezwani do świadczenia o swej wierze, na nich spoczywa odpowiedzialność ewangelizacji.²¹ Uwypukla to również Jan Paweł II kiedy mówi, że konieczność dzielenia tej odpowiedzialności przez wierzących nie jest jedynie kwestią apostołowskiej skuteczności, ale stanowi obowiązek i zobowiązanie wynikające z chrztu świętego. Duchowość chrzcielna, którą aprobuje pieczęć czy charakter sakramentu, ma również inne rysy. Chrzest nie jest tylko warunkiem otrzymania czy celebrowania innych sakramentów, które inauguruje, ale ma do nich pewien powtarzający się i konkretny stosunek w tym sensie, że w każdym z nich jest coś chrzcielnego. Jest to widoczne w przypadku bierzmowania²² jak również Eucharystii, także będącej „sakramentem wiary”²³ w procesie wtajemniczenia chrześcijańskiego. Jest to widoczne także w przypadku sakramentu pokuty i pojednania, nazywanego kiedyś „drugim chrztem”, oraz w przypadku sakramentu namaszczenia chorych. Chrzest jest także obecny w celebracji sakramentu kapłaństwa i małżeństwa.²⁴

3.1.2. Nowe życie w Chrystusie

Chrześcijańska nadzieja, która otwiera chrześcijanina na perspektywę życia wiecznego, powinna rodzić duchowość odwagi życia na miarę tego powołania - powołania do życia wiecznego - i takiej nadziei. Z kolei chrześcijańska miłość, wyrażająca się byciem dla Boga i innych, winna rodzić duchowość odwagi spełniania się przez stawianie się darem miłości dla Boga i innych oraz przez coraz doskonalsze bycie w komunii na podobieństwo tej, która jednoczy Ojca, Syna i Ducha Świętego i która jednoczy człowieka z Bogiem żywej wiary, nadziei i miłości chrześcijańskiej. Ta chrzcielna duchowość nowości życia ze swej istoty winna mieć też wymiar misyjny, który każdego chrześcijanina ma wprowadzać na drogę dawania świadectwa o Chrystusie, którą wyraźnie widać w postawie Apostołów po spotkaniu z Chrystusem: „Znaleźliśmy Mesjasza - to znaczy: Chrystusa” (J 1, 41), a jeszcze bardziej po Zmartwychwstaniu i Pięćdziesiątnicy: „Niech więc cały dom Izraela wie

---

²¹ Por. KK 3; DM 1.

²² Por. KK 11.

²³ Por. KK 10.

²⁴ Por. H. BOURGEOIS, *Sakramenty po Soborze Watykańskim II*, w: B. SUSBOÛÉ (red.), *Historia dogmatów. Tom III: Znaki zbawienia. Sakramenty. Kościół. Najświętsza Panna Maryja*, Kraków 2001, s. 270.

z niewzruszoną pewnością, że tego Jezusa, którego wyście ukrzyżowali, uczynił Bóg i Panem, i Mesjaszem” (Dz 2, 36). Powinność dawania takiego świadectwa wypływa z faktu chrztu i bierzmowania i przynależy do duchowości nowości życia zrodzonej przez chrzest. Do tej podstawy odwoływali się Ojcowie II Soboru Watykańskiego.²⁵

Człowiek staje się dzieckiem Bożym dzięki łasce, a droga do Bożego dziecięstwa prowadzi poprzez wiarę w Syna Bożego. Zostaje on obmyty przez chrzest, uświęcony przez Ducha Świętego i usprawiedliwiony, czyli odkupiony przez Jezusa Chrystusa. Jezus wielokrotnie mówił, że kto zachowuje Jego naukę, stanie się mieszkaniem Boga: „Jeśli Mnie kto miłuje, będzie zachowywał moją naukę, a Ojciec mój umiłuje go, i przyjdziemy do niego, i będziemy u niego przebywać. Kto Mnie nie miłuje, ten nic zachowuje słów moich. A nauka, którą słyszycie, nie jest moja, ale Tego, który Mnie posłał, Ojca” (J 14, 23-24).²⁶

Doskonałość naśladowania Chrystusa dotyczy nie tylko poszczególnych chrześcijan, ale całego Kościoła: „Wszyscyśmy bowiem w jednym Duchu zostali ochrzczeni, aby stanowić jedno Ciało” (1 Kor 12, 13). Toteż wszyscy powinni starać się tak żyć, aby Chrystus osiągnął w nich pełnię doskonałości (por. Ef 4, 13). Nowy wymiar łaski chrztu polega na włączeniu ochrzczonego w Kościół - Lud Boży i Mistyczne Ciało Chrystusa. Chrzest zakładając nawrócenie i będąc jednocześnie narodzeniem do nowego życia, rodzi i postuluje odpowiednią tej nowości duchowość - duchowość śmierci dla grzechu oraz duchowość nowego narodzenia i życia w Chrystusie w mocy działającego Ducha Świętego. Pozytywny wymiar chrztu wytycza kierunek wysiłków ku doskonałości i świętości. Duchowość chrztu czyli duchowość nowości życia powinna znajdować się we wszystkich stanach życia w Kościele.²⁷

Należy zauważyć, iż od momentu chrztu św. człowiek doświadcza istotnych nowości: nowego życia, nowego działania oraz nowego sposobu stawania się człowiekiem. Dlatego koniecznym jest przechodzenie z liturgii i nauczania do życia. Chrzest wyraźnie postuluje duchowość tej nowości życia - duchowość głoszącą śmierć dla grzechu i nieustannego umierania grzechowi oraz duchowość nowego początku, tj. nowego narodzenia i życia w Chrystusie mocą działającego Ducha Świętego. Chrystus inicjuje nowy porządek

---

²⁵ Por. W. SŁOMKA, *Chrzest jako podstawa duchowości chrześcijańskiej*, w: NOWAK A. J., SŁOMKA W. (red.), *Chrzest – nowość życia...*, dz. cyt., s. 20; zob. także S.SOJKA, *Życie duchowe jako odpowiedź na dar Bożej łaski*, Kraków 2013, s. 114.

²⁶ Por. J. WITKOWSKI, *Teologia łaski według księdza Wincentego Granata*, „Studia Włocławskie” 8 (2005) s. 69.

²⁷ Por. W. SŁOMKA, *Duchowość kapłańska...*, dz. cyt., s. 197.

stworzenia. Nie dokonuje jednak zniszczenia czy odrzucenia starego, ale go odnawia. Chrystus jest nowym człowiekiem (por. Rz 5, 12-21), dlatego także każdy przyjmujący chrzest staje się nowym człowiekiem (por. Ff 4, 24). Ta nowość życia, to nowe narodzenie z Ducha realizuje się dzięki zanurzeniu w misterium paschalnym Chrystusa. W mocy Ducha Świętego dokonuje się nowe życie; chrześcijanin zostaje uwolniony od grzechu i zaproszony do współpracy z łaską Bożą.²⁸

Sakrament chrztu św. stanowi źródło kształtowania się chrześcijańskich postaw. Wytycza niejako nowy program całego życia chrześcijańskiego i chociaż przyjmowany jest tylko raz, to dotyczy całego życia. Dary wypływające z tego sakramentu powinny być podstawą wszelkiego działania oraz mają być rozwijane by osiągnąć pełnię w Chrystusie Zmartwychwstałym. Chrzest zakładając autentyczną przemianę, będąc jednocześnie początkiem nowego życia, życia w Bożej łasce, rodzi duchowość tej nowości życia - umierania dla grzechu oraz nowe narodzenie i życie w Chrystusie mocą działającego Ducha Świętego. Pozytywny aspekt tego sakramentu wytycza drogę ku pełni chrześcijańskiego życia, choć w jej realizacji będą mieć jeszcze udział inne sakramenty, zwłaszcza bierzmowanie i Eucharystia, ale również sakrament pokuty i pojednania. Należy w tym miejscu wyraźnie podkreślić, że duchowość tej nowości życia decyduje o tożsamości co do istoty chrześcijańskiej świętości i życia chrześcijańskiego wszystkich stanów życia w Kościele. Duchowość nowości życia - nazywana duchowością chrztu - powinna znajdować żywy wyraz w umieraniu grzechowi i osiągnięciu świętości, życia chrześcijańską wiarą, nadzieją i miłością we wszystkich stanowiących lud Boży.²⁹

Miłość chrześcijańska, która wyraża się poprzez bycie „dla” – dla Boga i dla ludzi, powinna wznosić fundament duchowości odwagi realizowania się poprzez stawianie się darem oraz budowanie komunii z Bogiem i z bliźnimi. Ta duchowość nowości życia winna znaleźć swoje odbicie w misyjnej postawie, która dobrze wyraziła się w postawie apostołów po zmartwychwstaniu i Pięćdziesiątnicy: „Niech więc cały dom Izraela wie z niewzruszoną pewnością, że tego Jezusa, którego wyście ukrzyżowali, uczynił Bóg i Panem, i Mesjaszem” (Dz 2, 36). Z sakramentu chrztu i bierzmowania wypływa powinność dawania świadectwa o Jezusie. Do tego zadania odwołuje nauczanie soborowe, podkreślając przede wszystkim

---

²⁸ Por. J. JEŻYNA, *Chrzest podstawą nowej ewangelizacji jako odpowiedzialności za Kościół*, „Roczniki Teologiczne” 3 (2002) s. 71; A. J. Nowak, *chrzest źródłem rozwoju sakramentalnej osobowości*, w: *Chrzest - nowość życia...*, dz. cyt., s. 107; zob. J. Ratzinger, *Wprowadzenie w chrześcijaństwo*, Kraków „Znak” 1994, s. 220-229.

²⁹ Por. W. SŁOMKA, *Źródła postaw i życia chrześcijańskiego*, Lublin 1996, s. 138.

godność i posłannictwo laikatu w Kościele, także w jego misyjnym wymiarze w świecie. Posłannictwo to jest zobowiązaniem dla każdego ochrzczonego do dawania świadectwa o Zmartwychwstałym i Jego dziele (por. Dz 4, 11-12). Chrzest z jednej strony stanowi śmierć dla grzechu, natomiast z drugiej strony – to z niego wypływa nowe życie – życie dla Boga, życie Jego łaską.³⁰ Ten program życia chrześcijańskiego niesie w swym zarodku głębszy wymiar – osiągnięcie szczytów doskonałości. Droga chrześcijańskiej ascezy bierze swój początek w chrzcie, w którym ochrzczone staje się nowym stworzeniem, poprzez który otrzymuje dar Bożego synostwa.³¹

Apostoł Paweł obrazuje to za pomocą symboliki przez zanurzenie w wodzie jako śmierć starego człowieka, śmierć dla grzechu, ale także jako zmartwychwstanie z Chrystusem do nowego życia w Bogu (por. Rz 6). Do tej biblijnej nauki nawiązuje m.in. *Konstytucja o Świętej Liturgii*³² oraz *Konstytucja Dogmatyczna o Kościele*³³ Soboru Watykańskiego II. Jeszcze inny aspekt łaski chrztu związany jest z tajemnicą wszczepienia w Chrystusa i płynącym stąd zobowiązaniem do życia na wzór Jezusa Chrystusa pełniąc Jego wolę (por. Ga 3, 27; Rz 8, 29; Ef 2, 6; 1 Kor 4, 8), tak, by każdy chrześcijanin mógł powiedzieć: „Teraz zaś już nie ja żyję, lecz żyje we mnie Chrystus” (Ga 2, 20).³⁴ Łatwo można to zweryfikować i rozpoznać, bo po owocach poznaje się drzewo (por. Mt 12, 33). Uczniów Chrystusa można poznać przede wszystkim po tym, że w ich życiu główne miejsce zajmuje radość a także „prostota serca i szczerłość wobec Boga” (2 Kor 1, 12); można ich zauważyć poprzez widoczną nowość życia, bo budują „nie przy użyciu starego kwasu, kwasu złości i przewrotności, lecz na prząsłym chlebie czystości i prawdy” (1 Kor 5, 8). Bo tylko ludzie czystego serca mogą oglądać Boga (por. Mt 5, 8).³⁵

---

³⁰ Sobór poucza: „Dlatego też dopuszczeni jesteśmy do tajemnic życia Jego, z Nim współkształtowani, wspólnie z Nim umarli i wspólnie z martwych wskrzeszeni, aż wspólnie z Nim panować będziemy (por. Flp 3, 21; 2 Tym 2, 11; Ef 2, 6; Kol 2, 12 i in.)” KK 7. „On sam w ciele swoim, to znaczy w Kościele, ustawicznie rozdziela dary posługiwania, przez które Jego mocą świadczymy sobie wzajemne posługi ku zbawieniu” por. KK 7. W naturze takiego zjednoczenia upodabnianie się do Niego jest wymaganiem natury tego zjednoczenia. Takiego upodabniania domaga się wreszcie udzielenie człowiekowi we chrzcie i przez bierzmowanie Ducha Świętego. Chrystus, w którego jesteśmy włączeni, daje nam swego Ducha Świętego.

³¹ KK 7: „Do Niego upodabniać się winny wszystkie członki, aż ukształtuje się w nich Chrystus (por. Ga 4, 19). Por. W. SŁOMKA, *Źródła postaw i życia chrześcijańskiego...*, dz. cyt., s. 139.

³² Zob. KL 6.

³³ Zob. KK 40.

³⁴ Por. W. SŁOMKA, *Duchowość kapłańska...* dz. cyt., s. 196.

³⁵ Por. W. ŚWIERZAWSKI, *Wiara co ci daje? Nowa ewangelizacja*, Sandomierz 1992, s. 276.

Sakrament chrztu św. jest zatem zobowiązaniem do walki i przewycięzania w sobie zła oraz wezwaniem do gotowości trwania w Chrystusie Jego mocą. Powołaniem ochrzczonego jest nie tylko wysiłek ukierunkowany na zwalczanie grzechu, lecz przede wszystkim kierowanie się przykazaniem miłości, które ma być normą postępowania w nowym życiu. Duch Święty przychodzi ze szczególnym darem - darem miłości - *agape* (Rz 5, 5). Ta „pieczęć Ducha Świętego” (Ef 1,13; 4, 30) to miłość uprzednia, która oświeca człowieka i przekonuje, że nie może on żyć bez Bożej miłości, ale jednocześnie uzdalnia do miłości według której powinien kształtować swoje życie. Ta duchowość nowego życia ma swoje wymagania, domaga się nowej jakości życia w Bogu. Duchowość chrześcijańska i codzienność życia chrześcijanina wypełnione wiarą, nadzieją i miłością musi znaleźć swoje odzwierciedlenie i swój wyraz poprzez świadectwo i misyjną postawę. Nowe życie jest powołaniem do świętości, dlatego nowość życia wymaga zerwania z grzechem. Jednakże należy podkreślić, że świętość jest przede wszystkim darem Boga; chrzest udziela duszy - obok oczyszczenia - Chrystusowej świętości jako przynależności do Boga.³⁶

Z darem nowego życia łączy się zobowiązanie do przyjęcia nowego przykazania - przykazania miłości. W sakramencie chrztu chrześcijanin zostaje obdarzony Duchem Świętym oraz otrzymuje pieczęć przynależności do Chrystusa, a poprzez świadectwo świętego życia przyczynia się do wzrostu owoców ewangelizacji. Chrzest, który wszczepia w Chrystusa i włącza w Jego paschalną tajemnicę, nie tylko odpuszcza grzechy, ale kieruje ku świętości. Ta zdolność do świętości wypływa z bliskości z jednoczenia z Chrystusem zmartwychwstałym i wyznacza drogę życia chrześcijan. Jak już zostało wspomniane, poprzez chrzest człowiek doświadcza trzech nowości: nowego życia, działania i nowego stawania się człowiekiem. Dlatego ważnym postulatem ewangelizacji jest przejście od liturgii do życia czyli od łask i darów wypływających z sakramentu do moralnych konsekwencji nowego życia. To właśnie chrzest wytycza drogę życia chrześcijańskiego i jest to droga przyoblekania się w Chrystusa (Ga 3, 27) i droga jedności wszystkich w Chrystusie (Ga 3, 28), droga dziecięctwa Bożego (Ga 4, 4-7), a także droga współumierania i współzmartwychwstania z Chrystusem (Rz 6, 4.8; Kol 2,12). Życie w Chrystusie, które zostało zainicjowane poprzez sakrament chrztu, jest zarówno darem jak i zadaniem, a więc wezwaniem do przemiany życia.³⁷

---

³⁶ Por. J. JEŻYNA, *Chrzest podstawą nowej ewangelizacji jako odpowiedzialności za Kościół*, „Roczniki Teologiczne” 3 (2002) s. 72.

³⁷ Por. K. JEŻYNA, *Moralne przesłanie nowej ewangelizacji...*, dz. cyt., s. 144.

Zawarcie przymierza z Chrystusem w sakramencie chrztu świętego czyni z ochrzczonego, nowego człowieka. Tylko nowy człowiek doświadcza radości, którą można by porównać do radości w scenie Zwiastowania. Jest to ogromna radość, ponieważ wierność tej drodze kończy się radością wieczną. Już na ziemi doświadcza on, że wieczność jest odczuwalna w czasie, a nieskończoność w przestrzeni. Patrząc na Maryję w tajemnicy Chrystusa głębiej można zrozumieć tajemnicę Kościoła.³⁸ Ona to pozostaje po wszystkie czasy wzorem autentycznej radości. Emanuje tą radością bez zaplanowania. Pozwala, aby Ją niosła wola Boga i Jego łaska i na tym polega Jej wielkość. Ona przekazuje tę radość na cały Kościół, bo nosi w tym świecie Jej Syna w Eucharystii. Kościół jest, podobnie jak Maryja, w Duchu Świętym służebnicą Pańską (por. J 14, 26; Dz 2, 1-4), jest nieskalany i jest Oblubienicą Jej Syna (por. Ef 5, 27; Ap 21, 9). Maryja podtrzymuje i uczy chodzenia po drodze, na której są ślady sakramentalnej obecności Jej Syna. Zaś Kościół, ucząc się macierzyństwa od Matki Boga, pochyla się nad ludzką grzesznością, uzdrawia poprzez sakramenty i ukazuje życie wieczne w Bogu Miłości.³⁹

3.1.3. Włączenie do Kościoła

Dzieje Apostolskie ukazują, że chrzest włącza w Kościół, tworzy i powiększa wspólnotę wierzących: „I przyłączyło się owego dnia około trzech tysięcy” (Dz 2,41). Izraelita stawał się członkiem ludu wybranego przez obrzezanie, natomiast chrześcijanin stawał się członkiem nowego Ludu Bożego - Kościoła, poprzez chrzest, który św. Paweł nazwał „obrzezaniem Chrystusowym” (Kol 2, 11). Poprzez chrzest Jezus powołuje i włącza do Kościoła nowych członków, dzięki temu Kościół powiększa się i staje się widzialny (por. Dz 2,41; 2,47; 5,14; 11,24). Poza tę wspólnotą - wspólnotą Kościoła nie ma zbawienia, dlatego wchodzących w tę wspólnotę nazywano tymi, „którzy dostępowali zbawienia” (Dz 2, 47). To właśnie ta wspólnota Kościoła utworzona przez Chrystusa ma do spełnienia w świecie misyjne zadanie. Cała bowiem księga Dziejów Apostolskich ma charakter misyjny. Sięgając do praktyki chrztu w Kościele pierwotnym można dostrzec, że już wtedy znane były te najbardziej podstawowe elementy teologii chrztu, a późniejsza praktyka i refleksja teologiczna będzie je rozwijać i pogłębiać.⁴⁰

---

³⁸ Por. RM 5.

³⁹ Por. A. J. NOWAK, „Przyczyna naszej radości”, w: NOWAK A. J. (red.), „Gdy nastala pełnia czasu”, Lublin 2001, s. 166.

⁴⁰ Warto zauważyć, iż bardzo wcześnie w Kościele pierwotnym rozpoczęła się teologiczna refleksja nad rytmem wprowadzającym wiernych we wspólnotę wierzących. Punktem wyjścia tej refleksji było nauczanie

Chrzest święty uzdalnia człowieka do życia Eucharystią, a tym samym do sakramentalnego rozwoju osobowości. Kościół wychowuje człowieka w relacji do Chrystusa, przyczynia się do doskonalenia charakterystycznej etyce i moralności chrześcijańskiej. Człowiek złączony przez chrzest z Chrystusem (por. Rz 6, 5), żyje Nim, żyjąc Eucharystią. Wejście do Kościoła niejako przejawia się we wspólnocie eucharystycznej gdzie następuje rozwój łaski wiary otrzymanej na chrzcie. Wiara jest tym, co zwycięża świat (por. 1 J 5, 4). Chrystus nie przyszedł po to, by ukształtować człowieka religijnego. Człowiek bowiem jest z natury religijny i nie ma innego człowieka, został on stworzony na obraz i podobieństwo Boże. Misją Chrystusa było ukształtowanie „nowego” człowieka, człowieka łaski wiary, człowieka żyjącego Nim, człowieka, którego cechuje osobowość sakramentalna. Takie spojrzenie na ekonomię zbawienia kształtuje nowy sposób patrzenia na wszystko co istnieje. To również nowy sposób życia, kształtowany w sakramentalnym procesie rozwojowym.⁴¹

Jezus mocą swej władzy Mesjasza-Króla zakłada królestwo, nadaje mu prawo, nakazując jednocześnie głoszenie wszędzie dobrej nowiny o zbawieniu. Po swoim zmartwychwstaniu, po zwycięstwie nad śmiercią, jest On najwyższym władcą świata. Zwycięstwo na krzyżu staje się poprzez Paschę fundamentem życia człowieka paschalnego. Orędzie Ewangelii ma od tej pory być głoszone wszystkim ludziom, całemu stworzeniu, które uczestniczy na swój sposób w odkupieniu człowieka (por. Rz 8, 19-22). Od momentu wniebowstąpienia Jezusa nauczanie apostołów skupia się na tym, by wszyscy ludzie nie tylko pragnęli jedności z Chrystusem poprzez sakrament chrztu, ale by w nich była nieustanna otwartość na słuchanie Ewangelii i gotowość do jej zwiastowania. Ten nakaz misyjny, czyli wyruszenie z orędziem Ewangelii nauczanie i udzielanie chrztu, ma dokonywać się w imię Trójcy Świętej. To jest dar paschalnego i oczyszczającego zanurzenia w autentycznym życiu wiary. Zanurzenie w chwale Bożej świętości sprawia, że człowiek staje się przybranym synem bez żadnych swoich zasług, dziedzicem Bożych darów. Tylko

---

Apostołów i katecheza o chrzcie a także symbolika tego sakramentu. W teologii Nowego Testamentu spotyka się już pewien pluralizm ujęć; można mówić o trzech teologiach chrztu: Pawła, Piotra i Jana. Według św. Pawła chrzest w Jezusie Chrystusie jest uczestnictwem w Jego śmierci i zmartwychwstaniu (zob. Rz 6, 5). Przez chrzest wierzący stają się Jego członkami w momencie śmierci i zmartwychwstania Jezusa. Aby zrozumieć tę naukę Apostoła, trzeba zwrócić uwagę na symbolikę chrztu. Św. Piotr zwraca uwagę na duchowe skutki tego sakramentu (zob. 1P 1,3-5 oraz 23), a św. Jan wskazuje na miłość Boga, która jest fundamentem i źródłem miłości bliźniego, czyniąc ochrzczonych dziećmi Bożymi (zob. 1J 3,2); por. J. KUDASIEWICZ, *Biblijna teologia chrztu*, w: NOWAK A. J., SŁOMKA W. (red.), *Chrzest – nowość życia...*, dz. cyt., s. 29.

⁴¹ Por. A. J. NOWAK, *Chrzest źródłem rozwoju sakramentalnej osobowości*, w: NOWAK A. J., SŁOMKA W. (red.), *Chrzest – nowość życia...*, dz. cyt., s. 114.

dzięki łączności z Jezusem Chrystusem, poprzez dar chrztu, zdolny jest on do zmartwychwstania, wraz z nowością życia, i włączenia się w dzieło przemiany całego stworzenia. W Chrystusie bowiem cały świat otwiera się i odnawia ku pełni życia.⁴²

Sakrament chrztu, domaga się od ochrzczonych, by z darów sakramentalnych odczytać wyraźne wezwanie i zobowiązanie do prowadzenia nowego życia ze świadomością, że rozwój tego życia następuje we wspólnocie Kościoła i ma eklezjalny wymiar. Chrzest jako wszczepienie w Chrystusa oznacza zobowiązanie do życia na podobieństwo Jezusa Chrystusa oraz pełnienie Jego posłannictwa. Chrzest w imię Jezusa oznacza możliwość życia i działania mocą zmartwychwstałego Pana, bowiem przyjęcie chrztu jest uznaniem nad sobą władzy Jezusa jako Pana i oddaniem się do Jego dyspozycji. Św. Paweł wskazuje na takie zjednoczenie z Chrystusem w tajemnicy paschalnej, które powoduje wewnętrzne utożsamienie z Nim, aż do stwierdzenia: żyje we mnie Chrystus (por. Ga 2,20), wszyscy włączeni w Jego Ciało podlegają procesowi upodobnienia do Chrystusa (por. Ef 1,10), aż Chrystus osiągnie w nich pełnię doskonałości (por. Ef 4,13). Dobra nowina o życiu w Chrystusie, którą przybliży ewangelizacja, wymaga nie tylko przyjęcia przez wiarę, ale także ufnej postawy naśladowania Chrystusa. Zbawcze działanie Boga przemienia człowieka ochrzczonego w dziecko Boże, udzielając mu daru przybranego synostwa. Zbawienie wypływające z chrztu jest zaproszeniem do komunii miłości z Trójcą Świętą. To doświadczenie wspólnoty z Trójjedynym Bogiem stanowi fundament budowania wspólnot między ludźmi, w tym wspólnoty Kościoła. Ważne jest podkreślenie związku sakramentów inicjacji, i tak jeśli chrzest rodzi do dziecięstwa Bożego, to bierzmowanie jest napełnieniem dziecka Bożego Duchem Świętym, by otrzymało ono Jego pełnię na wzór Chrystusa, który na początku swej misji został wypełniony Duchem Świętym.⁴³

Jednym z zadań Jezusa Chrystusa na ziemi było przekazanie ludziom zamierzonej przez Boga pełni wiedzy o sobie oraz pozostawienie drogowskazów, które pomogą człowiekowi osiągnąć zjednoczenie z Bogiem. Chrystus wyraźnie powiedział o tym Piłatowi: „Ja się na to narodziłem i na to przyszedłem na świat, aby dać świadectwo prawdzie. Dodał przy tym: Każdy, kto jest z prawdy, słucha mojego głosu” (J 18, 37). W rozmowie zaś z Nikodemem podkreślił: „Jeżeli wam mówię o tym, co jest ziemskie, a nie wierzycie, to jakżeż uwierzycie

---

⁴² Por. A. F. DZIUBA, *Moce Paschy Nowego Przymierza*, w: KOWALIK K. (red.), *Tradycja i otwartość. Księga pamiątkowa poświęcona o. Profesorowi dr. hab. Stanisławowi Celestynowi Napiórkowskiemu*, Lublin 1999, s. 181.

⁴³ Por. K. JEŻYNA, *Moralne przesłanie nowej ewangelizacji...*, dz. cyt., s. 198.

temu, co wam powiem o sprawach niebieskich?” (J 3, 12). Natomiast Apostołom - przy rozesłaniu na cały świat zlecił „głoszenie Ewangelii wszelkiemu stworzeniu” (Mk 16,15), polecając: „Uczcie je zachowywać wszystko, co wam przykazałem” (Mt 28, 20). Misją Chrystusa było przyniesienie ludziom zbawienia. W rozmowie z Nikodemem Jezus mówi: „Tak bowiem Bóg umiłował świat, że Syna swego Jednorodzonego dał, aby każdy, kto w Niego wierzy, nie zginął, ale miał życie wieczne” (J 3,16). A św. Paweł napisał: „On to został wydany za nasze grzechy i wskrzeszony z martwych dla naszego usprawiedliwienia” (Rz 4, 25). Powyższe teksty w skrócie ukazują zbawcze dzieło Jezusa Chrystusa, Boga, który stał się człowiekiem i przez śmierć na krzyżu przynosi dar odpuszczenia grzechów; przez zmartwychwstanie przynosi usprawiedliwienie, czyli uświęcenie, w którym udziela życia wiecznego, które polega na uczestnictwie w wiecznym życiu Boga. To wszystko udzielane jest ludziom dzięki łasce; poprzez darmowy dar. Źródłem tej łaski jest Boża miłość. Co więcej - jak podkreśla Apostoł Paweł - Bóg okazuje swoją miłość właśnie przez to, że Chrystus umarł za nas, gdyśmy byli jeszcze grzesznikami (zob. Rz 5, 8). Wszechmocny Bóg udziela swojej łaski poprzez sakramenty - a pierwszym z nich jest właśnie chrzest święty. Dlatego z poleceniem głoszenia Ewangelii Jezus łączy nakaz udzielania chrztu (zob. Mt 28, 19; Mk 16, 16). Warunkiem otrzymania daru łaski jest wiara, w której wyraża się pełna wolność człowieka: „Kto wierzy w Niego, nie podlega potępieniu; a kto nie wierzy, już został potępiony, bo nie uwierzył w imię Jednorodzonego Syna Bożego” (J 3, 18). To przekazywanie, głoszenie Bożego objawienia i dzieła zbawienia pozostawił Jezus Apostołom, którym dał Ducha Świętego i obiecał, że pozostanie z nimi przez wszystkie dni, aż do skończenia świata (zob. Mt 28, 20).⁴⁴

Sobór Watykański II naucza, iż: „Wierni przez chrzest wcieleni do Kościoła, dzięki otrzymanemu znamieniu (character) przeznaczeni są do uczestnictwa w kulcie religii chrześcijańskiej - i odrodzeni jako synowie Boży zobowiązani są wyznawać przed ludźmi wiarę, którą otrzymali od Boga za pośrednictwem Kościoła”.⁴⁵ Poprzez chrzest wierni przynależą do królewskiego kapłaństwa (por. Wj 19,6). Św. Piotr stosuje to określenie do chrześcijan, którzy są kapłanami poprzez przynależność do Kościoła. Zatem można stwierdzić, że jest to wspólnotowe kapłaństwo. Chrześcijanie obdarowani tym kapłaństwem mają je realizować poprzez uwielbienie Boga w swoim życiu jak i poprzez świadczenie

---

⁴⁴ Por. L. BALCZEWSKI, *Logika Boża*, Kraków 1995, s. 50.

⁴⁵ KK 11.

wobec innych i ukazywanie tego wszystkiego co uczynił im Bóg przez Jezusa. W dalszym tekście Sobór wiąże tę drugą funkcję - świadczenie o wierze - przede wszystkim z sakramentem bierzmowania, o którym będzie mowa w kolejnym punkcie. Można zauważyć, że najpełniej z sakramentem chrztu św. związane jest zaproszenie do pełnienia funkcji ofiarniczej. W Nowym Przymierzu jest to możliwe jedynie przez uczestniczenie w godności jedyne Arcykapłana Jezusa Chrystusa (por. Hbr 9,11-14; 10,19-22) i w Jego ofierze (por. Łk 22,19n).⁴⁶

Objawienie Boże przybliży zarówno prawdę o Bogu, jak i prawdę o człowieku. Człowiek może wiele poznać dzięki swojemu wysiłkowi i zdolnościom umysłu, ale ostatecznie ukazuje się sam sobie jako tajemnica. To właśnie Boże Objawienie obejmuje ten świat tajemnicy człowieka, zarówno w wymiarze materialnym jak i wymiarze duchowym i otwarcia na świat nieskończonych wartości. W świetle Bożego Objawienia można dostrzec dramat wewnętrznego rozdarcia człowieka i społeczny wymiar zła jak również wymiar powołania człowieka; powołania do życia w komunii z Trójcą Świętą, powołania człowieka do życia na podobieństwo Boga, do bycia w godności dziecka na podobieństwo Jezusa Chrystusa.⁴⁷

Przyjmowane sakramenty domagają się od tych, którzy je przyjmują aby odczytywali z nich moralne zobowiązania i wezwania do nowego życia, będąc jednocześnie świadomymi, że wzrost tego nowego życia w łasce ma miejsce we wspólnocie Kościoła i posiada konsekwencje eklesjalne. Chrzest wymaga by przyjmujący go wypełniali Chrystusowe posłannictwo, aż do osiągnięcia w nich pełni doskonałości (por. Ef 4,13). Dobra nowina o życiu w Jezusie, którą przynosi ewangelizacyjna działalność wymaga przyjęcia dzięki wierze, ale także jest zobowiązaniem do naśladowania Chrystusa. Zbawienie będące darem chrztu jest jednocześnie zaproszeniem do życia w komunii z Trójcą Świętą.⁴⁸

---

⁴⁶ Por. A. SANTORSKI, *Duchowość sakramentów chrześcijańskiej inicjacji*, w: M. IGIELSKI (red.), *Teologia duchowości katolickiej...*, dz. cyt., s. 156.

⁴⁷ Por. W. SŁOMKA, *Chrzest jako podstawa duchowości chrześcijańskiej*, w: NOWAK A. J., SŁOMKA W. (red.), *Chrzest – nowość życia...*, dz. cyt., s. 16.

⁴⁸ Por. K. JEŻYNA, *Moralne przesłanie nowej ewangelizacji...*, dz. cyt., s. 198.

3.2. Sakrament bierzmowania jako moc działalności misyjnej

Bierzmowanie jest źródłem duchowości chrześcijańskiej i stanowi początek życia mistycznego. Sakramenty są miejscem rozkwitu duchowości, a zwłaszcza bierzmowanie jest istotnym sakramentem dla rozwoju i urzeczywistniania życia w Duchu Świętym.⁴⁹ Duchowość bierzmowania można by nazwać duchowością „drugiego nawrócenia”, jako drogę nowego życia, którym kieruje Duch Święty.⁵⁰

3.2.1. Ustanowienie sakramentu

Zastanawiając się nad początkami udzielania sakramentu bierzmowania niewątpliwie na pierwszy plan wysuwa się fakt, iż Apostołowie wypełniając wolę Zmartwychwstałego, przez wkładanie rąk udzielali neofitom daru Ducha Świętego. To właśnie wkładanie rąk w tradycji katolickiej uznaje się za początek sakramentu bierzmowania, który wskazuje w Kościele na dar Zielonych Świąt. Zagadnienie duchowości sakramentu bierzmowania można odnaleźć w opisie umieszczonym w Dziejach Apostolskich związanym z działalnością Apostołów w Samarii oraz w Efezie (por. Dz 8,14-17; 19,1-6). Pierwszy z fragmentów wskazuje, iż jest to czynność nierozzerwalnie związana ze chrztem, natomiast drugi fragment można zinterpretować jako wypełnienie się tego owocu chrztu, który Apostoł Piotr zapowiedział w dniu Pięćdziesiątnicy: „Weźmiecie w darze Ducha Świętego” (Dz 2, 38). Niektórzy zadają sobie w tym miejscu pytanie, w jakim znaczeniu to „otrzymanie” czy „zstąpienie” Ducha Świętego przez „włożenie rąk” - miałyby być uzupełnieniem sakramentu chrztu, który jest przecież „narodzeniem z wody i z Ducha” (por. J 3,5). Zagadnienie to było różnie interpretowane. Są autorzy, którzy przyjmują, że to przekazywanie Ducha Świętego przez wkładanie rąk dało początek sakramentowi bierzmowania, wypowiadając w tym kontekście różne stanowiska na temat relacji między sakramentem chrztu i sakramentem bierzmowania. Najczęściej wprowadzane jest następujące rozróżnienie: chrzest jako sakrament uświęcenia - i bierzmowanie jako sakrament udzielający łask charyzmatycznych.⁵¹

---

⁴⁹ Por. M. QUALIZZA, *Inicjacja chrześcijańska*, Kraków 2002, s. 115.

⁵⁰ Por. E. STANIEK, *Bogactwo i piękno świata dobra. Rozważania katechizmowe cz. III*, Kraków 2011, s. 50-51; A. SANTORSKI, *Duchowość sakramentów chrześcijańskiej inicjacji*, w: M. IGIELSKI (red.), *Teologia duchowości katolickiej...*, dz. cyt., s. 168.

⁵¹ Por. A. SANTORSKI, *Duchowość sakramentów chrześcijańskiej inicjacji*, w: M. IGIELSKI (red.), *Teologia duchowości katolickiej...*, dz. cyt., s. 158.

Rola Ducha Świętego jest szczególnie podkreślona w sakramencie bierzmowania, a formuła „pieczęć daru Ducha Świętego” jest najbardziej pneumatyczna ze wszystkich formuł sakramentalnych i wyraźnie nawiązuje do Listu do Efezjan św. Pawła: „namaszczeni byliście pieczęcią obiecanego Ducha Świętego” (Ef 1, 13).⁵² Każdy akt sakramentalny przyczynia się do wylania Ducha i odnowę człowieczeństwa: „I chociaż niszczeje w nas człowiek zewnętrzny, jednak ten, który jest wewnątrz, odnawia się z każdym dniem” (2 Kor 4, 16). Gwarancją tego jest Eucharystia i Duch Święty, będący „pieczęcią doskonałości”. Kościół modli się „o jedność” z Duchem Świętym, który staje się obecnym w uczestnikach liturgii. Dlatego sakrament Eucharystii, jako uobecniona zbawcza ofiara Chrystusa jest przeżywany zawsze w liturgii, stanowiącej dziękczynną odpowiedź na dar Boskiej obecności w eucharystycznej paruzji, do której wierni zdążają.⁵³

W Piśmie Świętym namaszczonego nazywano „pomazańcami Bożymi”. Imię Chrystusa, po hebrajsku „Mesjasz” (od „mesiah”), znaczy tyle, co namaszczonego przez Boga jako Jego wysłannik. Zatem każdy namaszczonego olejem Krzyżma w obrzędzie bierzmowania, jest również obdarzony zadaniem posłania przez Boga przez co staje się uczestnikiem proroczej misji Chrystusa. W praktyce jest to zobowiązanie do głoszenia Ewangelii w życiu społecznym, rodzinnym, zawodowym. Nie chodzi tu jednak o jakąś specyficzną funkcję „misjonarza” w swoim środowisku, ale przede wszystkim o zwyczajne życie oparte na Ewangelii. Przyglądając się obrzędom bierzmowania, warto zwrócić uwagę na moment, w którym następuje odnowienie przyrzeczeń chrzcielnych, które w formie dialogu poprzedzają udzielenie sakramentu. Ten element obrzędu nawiązuje do ścisłej łączności chrztu i bierzmowania, jaka występowała w pierwszych wiekach chrześcijaństwa, ale przede wszystkim podkreśla fakt, że bierzmowanie jakby udoskonala dzieło chrztu. Ten pierwszy sakrament przyjmuje się na ogół w wieku niemowlęcym. Fundament wiary zapewniali wówczas rodzice i chrzestni. Natomiast przed przyjęciem bierzmowania, kandydat sam - bez „pośredników” - publicznie wyznaje swą wiarę i potwierdza osobiście swoje opowiedzenie się po stronie Boga.⁵⁴

Bierzmowani otrzymują szczególną moc Ducha Świętego i w ten sposób - jako prawdziwi świadkowie Chrystusa - jeszcze wyraźniej zobowiązani są do przekazywania

---

⁵² Por. B. FORTE, *Fundamenty wiary. Poradnik życia chrześcijańskiego*, Kraków 2012, s. 38-39.

⁵³ Por. H. PAPROCKI, *Duch Święty w sakramentach Kościoła*, w: M. MARCZEWSKI (red.), *Duch, który jednoczy. Zarys pneumatologii*, Lublin 1998, s. 316.

⁵⁴ Por. J. STEFAŃSKI, *Liturgia dla każdego*, Gniezno 1995, s. 141.

wiary słowem i przykładem życia.⁵⁵ Z kolei *Dekret o apostołstwie świeckich* podkreśla, że każdy bierzmowany otrzymuje indywidualną, pochodzącą od Chrystusa misję. Wszczępieni przez chrzest w Ciało Mistyczne Chrystusa i umocnieni mocą Ducha Świętego poprzez bierzmowanie, są oni powołani przez Chrystusa do apostołstwa.⁵⁶

Moc i znaczenie darów Ducha Świętego widoczne są na licznych przykładach gdy np. w sytuacji doznawania krzywdy wyzwala on w człowieku większą miłość ku Bogu i gotowość do przebaczenia. Podobnie z innymi z darami: dar rady doskonali cnotę roztropności, dar pobożności - cnotę sprawiedliwości, dar męstwa - cnotę męstwa, natomiast dar bojaźni Bożej - cnotę wstrzemięźliwości. Przykładem tego udoskonalenia może być postępowanie ludzi oddanych Bogu, którzy w rozstrzygnięciu skomplikowanych spraw i wypełnianiu trudnych zadań - wykazywali jasność osądu i umiejętność w działaniu, często bardzo nieadekwatną do naturalnych możliwości człowieka w danej sytuacji. Należy tutaj chociażby wspomnieć dziecięce zaufanie Bogu i wierność powołaniu św. Teresy z Lisieux czy też mądre i rozropne kierowanie Kościołem w Polsce przez Prymasa Stefana Wyszyńskiego w czasie komunistycznych prześladowań. Wielowiekowa tradycja teologiczna ukazująca bierzmowanie za sakrament udzielający siedmiu darów Ducha Świętego, znajduje potwierdzenie także w aktualnej liturgii bierzmowania, w której prośba o te siedem darów Ducha znajduje się w centrum obrzędu, w modlitwie odmawianej nad kandydatami gotowymi przyjąć ten sakrament. Jest zatem uzasadnione dopatrywanie się szczególnego rysu duchowości bierzmowania w otwarciu się na działanie tych darów i w uległości natchnieniom Ducha Świętego. Zwyczaj udzielania bierzmowania wraz ze chrztem pozostał w Kościele Wschodnim na zasadzie szczegółowej wierności tradycjom liturgicznym. Natomiast w Kościele Zachodnim od początku widoczna była większa skłonność do kształtowania liturgii zgodnie z potrzebami wychowawczymi i pastoralnymi. To również przyczyniło się do oddzielenia sakramentu bierzmowania od chrztu, gdy na skutek chrystianizacji licznej ludności chrzczenie dorosłych stawało coraz rzadsze, a chrzest dzieci stawał się częstszą praktyką. Motywacje szczegółowe tego oddzielenia były formułowane różnie, jednak wspólną ich ideą jest antropocentryczne widzenie życia

---

⁵⁵ Por. KK 11.

⁵⁶ Por. Z. J. KIJAS, *Traktat o Duchu Świętym i łasce*, w: *Dogmatyka* Tom 4, E. ADAMIAK i in. (red.), Warszawa 2007, s. 610; A. A. NAPIÓRKOWSKI, *Ku odnowionej dogmatyczno-pastoralnej aplikacji sakramentu bierzmowania w parafii*, „Ruch Biblijny i Liturgiczny” 2 (2003) s. 120.

sakramentalnego i dążenie do pedagogicznego wykorzystania obrzędów sakramentalnych, które są nie tylko znakami udzielanej łaski, ale także pomocą i wskazówkami dla człowieka na drodze prowadzącej do zbawienia.⁵⁷

3.2.2. Zjednoczenie z Chrystusem

Chrzest buduje Kościół, zaś sakrament bierzmowania przez wprowadzenie ochrzczonego z całym Kościołem w wydarzenie, jakim jest Zesłanie Ducha Świętego, czyni go świadkiem uprawnionym i wezwanym do głoszenia Ewangelii oraz czyni go znakiem, by cała ludzkość stała się uległa i otwarta na działanie Ducha. Jeżeli duchowość bierzmowania można by nazwać duchowością „drugiego nawrócenia”, to w znaczeniu jako drogę szczególnego poddawania się działaniu Ducha Świętego i Jego darów. One bowiem prowadzą do utrwalenia postawy otwartej na działanie Boga.

Bierzmowanie głębiej niż sakrament chrztu włącza chrześcijanina we wspólnotę Kościoła. Sakrament bierzmowania nazywany sakramentem dojrzałości chrześcijańskiej uzdalnia do składania duchowych ofiar, umacnia w miłości, która zdolna jest zaprzeć się siebie, która jest gotowa - wspomagana Eucharystią - do największej ofiary; wzywa do głoszenia nauki Zmartwychwstałego przyczyniając się do rozwoju Królestwa Bożego. Duch Święty, osobowa miłość Ojca i Syna, jest źródłem jedności i miłości w Kościele. To właśnie działający przez bierzmowanie Duch Święty łączy chrześcijan nowymi więzami. Dary sakramentu bierzmowania takie jak: umocnienie przymierza z Ojcem przez Jezusa Chrystusa w Duchu Świętym, wewnętrzne uświęcenie, niezatarte znamię świadka Chrystusowego, pełniejsze włączenie w Kościół - stanowią uzdolnienie, a równocześnie są zobowiązaniem do realizowania zbawczych planów Boga.⁵⁸ Bierzmowany, stając się narzędziem zbawienia, jest odpowiedzialny za ewangelizację i zbawienie innych, składając o Jezusie świadectwo w Kościele i świecie. W sakramencie bierzmowania chrześcijanin zostaje obdarzony szczególnymi darami i zaufaniem Boga. Powinien być także świadomy zleconego zadania apostołskiego, ale przede wszystkim mieć świadomość udziału w udzielonej przez Boga mocy, którą jest Duch Święty: „Gdy Duch Święty zstąpi na was, otrzymacie Jego moc i będziecie moimi świadkami” (Dz 1, 8). „Gdy przyjdzie Pocieszyciel, którego Ja wam pošlę od Ojca, Duch Prawdy, który od Ojca pochodzi, On będzie świadczył

---

⁵⁷ Por. KL 59; A. SANTORSKI, *Duchowość sakramentów chrześcijańskiej inicjacji*, w: M. IGIELSKI (red.), *Teologia duchowości katolickiej...*, dz. cyt., s. 165.

⁵⁸ Por. E. STANIEK, *Bogactwo i piękno świata łaski. Rozważania katechizmowe cz. II*, Kraków 2011, s. 78.

o Mnie. Ale wy też świadczycie, bo jesteście ze Mną od początku” (J 15, 26-27). Przez bierzmowanie chrześcijanin jest stale powoływany, aby to, co Duch Święty dokonał we wnętrzu, mogło się uzewnętrznić poprzez słowo i świadectwo życia. Chrystus do bierzmowanych kieruje swoje wezwanie: „Głoście Ewangelię”, i to właśnie bierzmowany ma do siebie odnieść słowa św. Pawła: „Biada mi, gdybym nie głosił Ewangelii” (1 Kor 9, 16).⁵⁹

Duch Święty jest Duchem Kościoła, Duchem, który zapewnia jego istnienie i wyraża się w Kościele. Kościół jest darem Ducha Świętego i jego dziełem. Duch Święty daje się w Kościele przez słowo i sakramenty i związany jest z Tajemnicą Paschalną. Chrystus mówił, że musi odejść, by zesłać Ducha Świętego, który ma przypomnieć apostołom to, czego Jezus ich nauczał oraz został posłany by nauczać. Kościół ze swojej natury jest misyjny, a tą misyjność zawdzięcza Duchowi Świętemu. Bez Ducha Świętego Kościół nie istnieje, nie ma zatem Kościoła misyjnego.⁶⁰

Bierzmowanie wprowadza jeszcze mocniej w uczestniczenie w życiu, w śmierci i zmartwychwstaniu Chrystusa. Ten, kto jest bierzmowany i otrzymał dar Ducha Świętego jest jeszcze ściślej zjednoczony z Chrystusem zmartwychwstałym. Człowiek szuka w życiu miłości, ale ta ludzka miłość może być jeszcze dopełniona przez Boga Jego Miłością, tym dynamizmem całkiem różnym niż ten ludzki; dynamizmem, który sprawia, że człowiek jest zdolny oddać swoje życie za drugiego człowieka i chce dla innych dobra. Tak właśnie można podać przykład rodziców poświęcających swe życie dla dzieci, poświęcenie kapłanów, misjonarzy. Jedni umierają za drugich, by ci poznali Chrystusa. Właśnie sakrament bierzmowania ma w tym pomóc. W języku łacińskim bierzmowanie to *confirmatio* - wzmocnienie człowieka, aby poznał Chrystusa, zjednoczył się z Nim jeszcze mocniej. Tak, by mógł powiedzieć: „żyję już nie ja, ale żyje we mnie Chrystus” (por. Ga 2,20). Ci, którzy przyjmują sakrament bierzmowania zostają wewnętrznie ubogaceni. Bierzmowany ma szukać Chrystusa w Eucharystii, a reszty On sam nauczy, pokieruje i umocni.⁶¹

Udział w zmartwychwstaniu i doświadczenie mocy Ducha Świętego łączą się z tajemnicą krzyża: „Jakże ciasna jest brama i wąska droga, która prowadzi do życia” (Mt

---

⁵⁹ S. C. NAPIÓRKOWSKI, *Bierzmowanie: sakrament Ducha i sakrament chrześcijańskiego dojrzewania*, „Summarium. Sprawozdania Towarzystwa KUL” 20-21 (1991/1992) s. 154.

⁶⁰ Por. S. C. NAPIÓRKOWSKI, *Bierzmowanie: sakrament Ducha i sakrament chrześcijańskiego dojrzewania*, „Summarium. Sprawozdania Towarzystwa KUL” 20-21 (1991/1992) s. 156.

⁶¹ Por. W. ŚWIERZAWSKI, *Wiara co ci daje? Nowa ewangelizacja*, Sandomierz 1992, s. 266.

7,14). Duch Święty jest źródłem życia; działa w człowieku i świecie wypełniając wszystko i wskazuje na Chrystusa zmartwychwstałego, a wrażliwość na poruszenia Ducha Świętego jest nieodłącznym elementem wrażliwości na paschalną tajemnicę Chrystusa.

W bierzmowaniu - oprócz wymiaru eklezjologicznego i antropologicznego - podkreślony jest wymiar chrystologiczny tego sakramentu czyli związek z Chrystusem i Jego posłannictwem. Wraz z darem Ducha Świętego bierzmowany otrzymuje łaskę ściślejszego złączenia z Chrystusem, jako prawdziwym Kapłanem, Pasterzem i Nauczycielem, a przez to w nowy sposób uczestniczy w wypełnianiu zbawczych zadań Jezusa Chrystusa oraz otrzymuje powołanie do uczestnictwa w budowaniu i kształtowaniu królestwa Bożego. Bez wątpienia jest to sakrament otwartej i twórczej aktywności chrześcijańskiej. Jest to również sakrament odpowiedzialności za siebie i bliźnich; sakrament oddziaływania wewnątrz Kościoła, a także poza jego ramami, zaś łaski bierzmowania mają oddziaływać w codziennym życiu i w całym Kościele na podobieństwo naczyń połączonych.⁶²

W sakramencie bierzmowania ma miejsce szczególne spotkanie z Chrystusem posyłającym swoim wiernym Ducha Świętego, który przynosi moc i uświęcenie. Sakrament ten jest skutecznym znakiem włączenia w misję Ducha Świętego, który uświęca Kościół Chrystusowy. Dzięki przemieniającej mocy Ducha Świętego, cały Kościół i jego poszczególni członkowie są przygotowani i zaproszeni do współdziałania w zbawczej misji Chrystusa - przekazywania zbawienia całemu światu. Przyjęcie sakramentu bierzmowania ubogaca chrześcijanina obecnością Ducha Świętego, będącego Miłością osobową między Ojcem i Synem. Ta obecność staje się źródłem uświęcenia, serce człowieka staje się jeszcze bardziej mieszkaniem Ducha Świętego. Św. Paweł, ukazując w Liście do Efezjan Boży plan zbawienia realizowany przez Chrystusa, podkreśla, że w to dzieło jest włączony także Duch Święty: W Chrystusie „także i wy (...) uwierzywszy zostaliście opatrzeni pieczęcią - obiecany Duchem Świętym, który jest zadatką własności (przez Boga) ku chwale Jego majestatu” (Ef 1,13 n; por. 2 Kor 1,21 n).

3.2.3. Zadania świadka Jezusa

Młody Kościół kształtował się i wzrastał stopniowo. W czasie swej publicznej działalności Chrystus zbudował jego główne filary. Apostołów ustanowił nauczycielami,

---

⁶² Por. G. KOCH, *Podręcznik teologii dogmatycznej, Traktat X, Sakramentologia – zbawienie przez sakramenty*, w: W. BEINERT (red.), *Podręcznik teologii dogmatycznej*, Kraków 1999, s. 188.

Piotra uczynił Skałą dając mu przywilej prymatu, a za istotne zadanie uczniów uznał Jezus misję i ewangelizację narodów. Po Zesłaniu Ducha Świętego, Apostołowie wzbogaceni o Jego dary, mogli występować publicznie i odważnie świadczyć o Chrystusie zmartwychwstałym. To właśnie w wydarzeniu Pięćdziesiątnicy, niektórzy widzą źródło narodzin Kościoła, dlatego też już w czasie Pięćdziesiątnicy można mówić o istnieniu i kształtowaniu elementów struktury Kościoła. Powstające chrześcijaństwo było mocno związane z religią żydowską. Na początku to Żydzi nieśli Ewangelię poganom, a Kościół pierwotny w tym czasie był określany często jako żydowska sekta. Dlatego też, aby móc lepiej zrozumieć pierwotny Kościół, należałoby więcej uwagi poświęcić wspólnocie jerozolimskiej, w skład której wchodził Żydzi, prozelici i diaspora. Wspólnota ta cechowała się ogromnym dynamizmem apostołskim i szybkim wzrostem liczby wyznawców. Członkowie owej wspólnoty doświadczali licznych prześladowań. Wspólnotę tę określa się greckim terminem *ekklesia* - kościół, czyli zwołane przez Boga zgromadzenie. W późniejszych czasach był on stosowany na określenie każdej wspólnoty lokalnej. Zanim jednak powstała nazwa „chrześcijanie”, wewnątrz wspólnoty, używano określeń: bracia, uczniowie, wierzący. Znaczącym momentem była śmierć Szczepana. Wówczas to wielu wyznawców opuściło Jerozolimę, udając się do Judei i Samarii. To spowodowało jeszcze większą dynamikę ewangelizacji, czego widocznym znakiem było powstawanie nowych gmin chrześcijańskich.⁶³

Teksty Pisma Świętego mówiące o „wkładaniu rąk” przez Apostołów łączą otrzymywanie Ducha Świętego z występowaniem nadzwyczajnych charyzmatów. Można to dostrzec w opowiadaniu o wydarzeniach w Samarii (por. Dz 8,14-19), lub na innym miejscu: „mówili też językami” (Dz 19,6). Także zstąpienie Ducha Świętego w dzień Pięćdziesiątnicy, które od początku było rozumiane, jako źródło wylania Ducha Świętego (por. np. Dz 10,47), miało jako swój bezpośredni owoc misyjny wystąpienie Apostołów, ukazane w swych skutkach (por. Dz 2,14-41; por. też Dz 4,31). Również słowa Chrystusa, żegnającego się z uczniami przed Wniebowstąpieniem - przytoczone na początku Dziejów Apostolskich - zawierają tę samą myśl (por. Dz 1,8), według których najistotniejszym skutkiem otrzymania Ducha Świętego ma być świadczenie wobec innych o Chrystusie zmartwychwstałym. Nie ulega zatem wątpliwości charyzmatyczny wymiar łaski udzielanej

---

⁶³ Por. B. MIERZWIŃSKI, J. CZAPLICKI, *Znaczenie pierwszych wspólnot chrześcijańskich w refleksji nad kościelnymi ruchami odnowy*, w: NOWACKI W., CZAPLICKI J. (red.), *Dziś i jutro ruchów kościelnych*, Pelplin 2005, s. 129.

przez ten sakrament, skoro to właśnie bierzmowanie niejako przedłuża w Kościele łaskę Zielonych Świąt. To jednak nie oznacza, że sakrament bierzmowania posiada tylko ten wymiar. Uznając za słuszne rozróżnienie łaski przynoszącej uświęcenie od darów charyzmatycznych, nie można jednak zupełnie oddzielać od siebie tych dwóch płaszczyzn Bożego działania. Świadczenia starożytnej i późniejszej tradycji, zwłaszcza liturgicznej, wyrażają stałe przekonanie Kościoła o uświęcającym działaniu Ducha Świętego w sakramencie bierzmowania. Ale nawet skupiając się jedynie na tekstach Nowego Testamentu, można odnaleźć podstawy do rozumienia tego daru Ducha Świętego, obiecanego przez Chrystusa.⁶⁴

Sakrament bierzmowania jest szczególnym spotkaniem ochrzczonego z Kościołem, poprzez który zostaje on powołany do odpowiedzialności za Kościół oraz pozwala poznać go na nowo. To poznawanie Kościoła następuje w jego konkretnej formie - czyli rzeczywistości boskiej i ludzkiej. Duchowość bierzmowania jest kształtowana przez poznawanie tajemnicy takiego właśnie Kościoła - nieomylnego w swoim posłannictwie przekazywania prawdy o Chrystusie, a jednocześnie podlegającego ludzkim słabościom i ograniczeniom. Ta duchowość wyraża się w miłości do takiego Kościoła, będącego sakramentem jedności Boga z ludźmi,⁶⁵ Kościoła głoszącego ludziom Boże miłosierdzie jak również potrzebującego go względem siebie. Dojrzała miłość jest warunkiem do odpowiedzialnego podejmowania apostolskich i misyjnych zadań. Zadania wiernych wynikają z uczestniczenia w potrójnej misji Chrystusa: kapłańskiej, prorockiej oraz królewskiej.⁶⁶ Poprzez zwyciężanie zła w sercu, służbę bliźnim na wzór Chrystusa i wierność Jego przykazaniom dokonuje się ich wypełnianie.⁶⁷ Podobnie zadania wiernych świeckich uwypukla Jan Paweł II, podkreślając w swojej adhortacji, że ich szczególne powołanie wyraża się w mądrym kierowaniu sprawami doczesnymi - i kształtowaniu ich według praw Ewangelii.⁶⁸ Dlatego też duchowość chrześcijan jako ochrzczonych i bierzmowanych - musi kierować się troską o zdobywanie wiedzy i umiejętności potrzebnych

---

⁶⁴ Por. A. SANTORSKI, *Duchowość sakramentów chrześcijańskiej inicjacji*, w: M. IGIELSKI (red.), *Teologia duchowości katolickiej...*, dz. cyt., s. 159.

⁶⁵ Por. KK 1.

⁶⁶ Por. KK 31.

⁶⁷ Por. KK 37.

⁶⁸ Por. ChL 15.

w działalności zawodowej, społecznej czy politycznej.⁶⁹ Na tych właśnie płaszczyznach powołani są oni do świętości.⁷⁰ Kościół naucza, że powołanie do świadczenia o wierze, wynikające z sakramentu bierzmowania, jest równocześnie wezwaniem do osobistego uświęcenia oraz jest znakiem łaski uzdalniającej do realizowania chrześcijańskiej doskonałości w bardziej dojrzałym wymiarze.⁷¹

Św. Jan podkreśla: „Gdy zaś przyjdzie On, Duch Prawdy, doprowadzi was do całej prawdy” (J 16,12n). Zgodnie z tymi słowami udzielanie sakramentu bierzmowania jest postrzegane jako istotny etap chrześcijańskiego dojrzewania w wierze i rozwoju życia wewnętrznego. Można zatem podjąć próbę bliższego określenia duchowości bierzmowania. Podobnie jak sakrament chrztu jest wezwaniem do nawrócenia, które każdy ochrzczony powinien podjąć, tak i sakrament bierzmowania jest znakiem nowego wylania Ducha Świętego, który w tym sakramencie obdarza powołaniem do świadczenia o Chrystusie poprzez świadectwo życia i głoszenie Słowa. Podjęcie charyzmatycznego powołania do świadczenia o wierze oznacza przede wszystkim obowiązek wewnętrznego uświęcania.⁷²

W Nowym Testamencie istnieje przynajmniej jeden tekst pozwalający przyjąć, że chrzest był pierwszym, natomiast bierzmowanie - a dokładnie: późniejsze włożenie rąk na ochrzczonych – kolejnym etapem inicjacji chrześcijańskiej. Czytamy w *Dziejach Apostolskich*: „Kiedy Apostołowie w Jerozolimie dowiedzieli się, że Samaria przyjęła słowo Boże, wysłali do nich Piotra i Jana, którzy przyszli i modlili się za nich, aby mogli

---

⁶⁹ Por. ChL 42.

⁷⁰ Por. ChL 16.

⁷¹ A. SANTORSKI, *Duchowość sakramentów chrześcijańskiej inicjacji*, w: M. IGIELSKI (red.), *Teologia duchowości katolickiej...*, dz. cyt., s. 167.

⁷² Por. A. SANTORSKI, *Duchowość sakramentów chrześcijańskiej inicjacji*, w: M. IGIELSKI (red.), *Teologia duchowości katolickiej...*, dz. cyt., s. 166. Sobór mówiąc o wiernych świeckich, podkreśla, że „utwierdzeni mocą Ducha Świętego przez bierzmowanie, są oni przeznaczeni przez samego Pana do apostołstwa” (DA 3), ale jako pierwszy istotny element apostołstwa wskazuje miłość (por. tamże; także KK 33), a następnie rozwijanie trzech cnót teologicznych (por. DA 4). W dalszym ciągu tego tekstu ukazany jest szeroko związek powołania charyzmatycznego z osobistą świętością, a więc związek apostołstwa - z wiarą, pobożnością, ofiarnością i in. (por. tamże). Obowiązek bronienia wiary jest również zawarty w tekstach Soboru Watykańskiego II (por. KK 11). Bierzmowany musi być gotowy do świadczenia o prawdzie objawionej także wobec ludzi wrogo nastawionych do Kościoła i niechętnych na poznanie Ewangelii. Jej głoszenie jest często równoznaczne z demaskowaniem zła (por. ChL 14) i walką przeciw różnym jego przejawom na świecie (por. KK 35). Zadanie obrony wiary zakłada głębokie i osobiste poznanie i przyjęcie prawd objawionych (por. DA 4). Dlatego też duchowość bierzmowania wyraża się także w bardziej świadomym uczestniczeniu w liturgii. Rozumienie prawdy zawartej w Słowie Bożym możliwe jest przez udział bierzmowanych w zmyśle wiary, którym Duch Święty obdarza członków Kościoła (por. ChL 14).

otrzymać Ducha Świętego. Bo na żadnego z nich jeszcze nie zstąpił. Byli jedynie ochrzczeni w imię Pana Jezusa” (Dz 8,14-17).⁷³

W tajemnicy Zielonych Świąt Duch Święty zstąpił na pierwszą wspólnotę chrześcijan, która rozpoczęła w Jego mocy misję głoszenia Dobrej Nowiny, co Chrystus obiecał przed swym odejściem: „...gdy Duch Święty zstąpi na was, otrzymacie Jego moc i będziecie moimi świadkami w Jerozolimie i w całej Judei, i w Samarii, i aż po krańce ziemi” (Dz 1, 8). Jest to dar profetyczny, który określa wyraźnie program misji, którą Apostołowie rozpoczęli zaraz po Pięćdziesiątnicy. W czyn zamienia się polecenie Mistrza: „Idźcie więc i nauczajcie wszystkie narody...” (Mt 28, 19; por. Mk 16, 15). Zbawcza skuteczność działalności Apostołów bierze swoje źródło w Jezusie Chrystusie, który pozostał w Kościele aż do skończenia świata (por. Mt 28, 20). Jego misja dokonuje się w mocy Ducha Świętego, który został obiecany i zesłany w dniu Pięćdziesiątnicy (por. Dz 2, 1-4). Także Dzieje Apostolskie w wielu miejscach ukazują działanie Ducha Świętego w poszczególnych wspólnotach lokalnych, a św. Paweł wprost mówi, że powstanie danej wspólnoty jest dziełem Ducha Świętego i dzięki Niemu się rozwija i przyczynia do szerzenia się dzieła Chrystusa na ziemi (por. 1 Tes 1, 5).

Zadanie głoszenia, posłania zawsze kieruje się do kogoś – a misja bierzmowania implikuje tym samym odniesienie do świata. To właśnie w słowie misja – posłanie, zawiera się istota sakramentu bierzmowania. W sakramencie tym ochrzczeni otrzymują od Jezusa dar Ducha Świętego, który czyni ich świątynią Boga (por. 1 Kor 3, 16). Przez sakrament bierzmowania, a uprzednio zanurzeni w wodach chrztu, odrodzeni otrzymują dar Ducha Świętego, który ich umacnia, a poprzez znamię tego sakramentu jeszcze ściślej łączą się z Kościołem.⁷⁴

Każdy bierzmowany, umocniony przez Ducha Świętego staje się odpowiedzialny za Kościół i posłany do głoszenia jego misji. Zaś Eucharystia dopełnia dzieło włączenia w Kościół, dzięki czemu człowiek może pełniej realizować swoje powołanie misyjne. Dzięki Eucharystii człowiek uczestniczy w misterium Boga przez Chrystusa w miłości Ducha Świętego. Jak już zostało to wcześniej podkreślone, to dzięki nadprzyrodzonym

---

⁷³ Por. K. ROMANIUK, *Sakramentologia biblijna. Zarys teologii sakramentów dla teologów, katechetów, duszpasterzy*, Warszawa 1991, s. 28.

⁷⁴ Por. A. SKOWRONEK, *Sakramenty w ogólności. Chrzest, bierzmowanie*, Włocławek 1995, s. 222.

relacjom z osobami Trójcy Świętej powstaje wspólnota życia z Bogiem i wierzących pomiędzy sobą.⁷⁵

3.3. Sakrament pokuty i namaszczenia chorych a działalność misyjna

Kościół stanowi dwa wymiary; z jednej strony jako wspólnota wiary, nadziei i miłości jest duchową wspólnotą, mistycznym Ciałem Chrystusa, z drugiej zaś strony cechuje go hierarchiczna społeczność, widzialna wspólnota, która stanowi Kościół ziemski. Duchową moc Kościoła stanowi Duch Święty, który buduje ten Kościół, nieustannie go oczyszcza, odnawia i uświęca. W tej mistycznej strukturze jest Kościołem świętym, bo święty jest Chrystus - Głowa Kościoła, święte jest Boże Słowo, które Kościół głosi, święte są sakramenty, których udziela.⁷⁶ Boski element Kościoła wypływa z jego misji, jest święty i niezniszczalny. Przemianom zaś podlega jego wymiar ludzki, historyczny. Te wspomniane wyżej dwa elementy - boski i ludzki - są ze sobą powiązane. Element boski przebija się jak światło przez ciemność na element ludzki. Poprzez uniżenie ukazuje się jego świętość. W swej strukturze bosko-ludzkiej Kościół utworzony jest przez konkretnych ludzi, którzy posiadają swoje ograniczenia i słabości.⁷⁷

3.3.1. Grzech – oddaleniem od Boga

Głównym składnikiem budującym i kształtującym Kościół jest wspólnota Mistycznego Ciała Chrystusa, która stanowi nie tylko rzeczywistość wiary, ale także ściśle z wiarą związanego życia chrześcijańskiego. Chrześcijanin poprzez chrzest święty staje się członkiem Mistycznego Ciała Chrystusa i poprzez to zobowiązuje się jednocześnie do współdziałania nad jego wzrostem. Zatem zadaniem chrześcijanina jest przyczynić się swoim życiem w łasce do tego, by Kościół do którego coraz owocniej realizował swoją misję uświęcania człowieka poprzez jednanie z Bogiem. Chrześcijanin będąc we wspólnocie Kościoła ma być świadkiem, głosicielem Dobrej Nowiny o Jezusie, ma przekazywać to, co od Niego otrzymał. Powinien zarówno pogłębiać swoją wewnętrzną relację z Bogiem jak i otwierać swe serce na innych. Wówczas kiedy pozostaje w łączności Chrystusem buduje

---

⁷⁵ Por. KKK 1324, 1396; RH 20, DK 5; K. JEŻYNA, *Moralne przesłanie nowej ewangelizacji...* dz. cyt., s. 125; SANTORSKI, *Duchowość sakramentów chrześcijańskiej inicjacji*, w: M. IGIELSKI (red.), *Teologia duchowości katolickiej...*, dz. cyt., s. 162-163.

⁷⁶ Por. KK 11-12.

⁷⁷ Por. J. ORZESZYNA, *Spoleczno-eklezjalny wymiar sakramentu pokuty*, Kraków 1996, s. 48.

jedność, natomiast kiedy popełnia grzech burzy tę wspólnotę jedności. Bóg ożywia umarłych na skutek grzechu, zanim śmiertelne ich ciała wskrzesi w Chrystusie (por. Rz 8,10-11). Duch mieszka w Kościele a także w sercach wiernych jak w świątyni (por. 1 Kor 3,16; 6,19); w nich przemawia i daje świadectwo przybrania za synów (por. Ga 4,6; Rz 8,15-16).⁷⁸

Każdy grzech oddala człowieka od Boga i ostatecznie prowadzi do śmierci. Zawarte przez Boga przymierze jest miejscem łaski, buduje ono wspólnotę, a niszczy tę wspólnotę grzech, który burzy jedność jej członków. Celem misji Jezusa było nie samo odkupienie człowieka od grzechu, ale nade wszystko zaproszenie do uczestnictwa poprzez łaskę w Bożym królestwie. To z kolei wymaga uwolnienie od grzechu i nawrócenie serca. Zatem grzech wyraźnie ukazuje się jako sprzeciwienie się Bożemu planowi zbawienia wszystkich ludzi. Jest to zarazem zamknięcie się grzesznika w sobie, jest krzywdą wyrządzoną samemu sobie i odrzucenie miłości Chrystusa. Człowiek nie zbawi się własnymi siłami, bez przymierza z Bogiem. Grzesząc przeciwko Bogu, człowiek niszczy samego siebie.⁷⁹

Kościół Chrystusowy w swej hierarchicznej strukturze niesie ludziom naukę na temat Bożego miłosierdzia wzywając do pokuty i nawrócenia, ale również otrzymawszy od Chrystusa władzę odpuszczania grzechów pełni posługę jednania. Chrystus przekazał Apostołom - co później jest kontynuowane przez ich następców - władzę odpuszczania grzechów słowami: „Weźmijcie Ducha Świętego! Którym odpuszczicie grzechy, są im odpuszczone, a którym zatrzymacie, są im zatrzymane” (J 20, 22-23). Słowa te stanowią jednocześnie moment ustanowienia sakramentu pokuty.⁸⁰ W Nowym Testamencie droga do pojednania z Bogiem dokonuje się poprzez Kościół w sakramencie pokuty, a nawrócenie domaga się przemiany serca, myślenia i działania; nawrócenie jest decyzją powrotu na ścieżkę przykazań i pójścia za Jezusem w mocy Ducha Świętego. Nawrócenie jest nieustannym procesem, który trwa do końca życia i jest ciągłym dążeniem ku doskonałości.⁸¹

Należy podkreślić, iż podstawową formą posługi jednania, jaką Bóg zlecił Apostołom, a przez to Kościołowi, jest sprawowanie sakramentu pokuty i władza odpuszczania grzechów. Pełniąc to posłannictwo Kościół naśladuje samego Chrystusa. On przyjmując

---

⁷⁸ Por. KK 4; J. ORZESZYNA, *Spoleczno-eklezyjalny wymiar sakramentu pokuty...*, dz. cyt., s. 113.

⁷⁹ Por. KKK 1440-1449; E. STANIEK, *Bogactwo i piękno świata łaski. Rozważania katechizmowe cz. II*, Kraków 2011, s. 144-145; J. ORZESZYNA, *Spoleczno-eklezyjalny wymiar sakramentu pokuty...*, dz. cyt., s. 78; zob. J. PETRY-MROCZKOWSKA, *Siedem grzechów głównych dzisiaj*, Kraków 2014.

⁸⁰ Por. J. ORZESZYNA, *Spoleczno-eklezyjalny wymiar sakramentu pokuty...* dz. cyt., s. 172.

⁸¹ Por. W. KUBIK, *Konieczność katechezy ekumenicznej*, „Collectanea Theologica” 4 (2000) s. 138.

chrzest Janowy (por. Łk 3,21) dał przykład pokuty. Podstawową cechą posłannictwa Jezusa jest właśnie wzywanie grzeszników do pokuty i nawrócenia (por. Łk 5,32). Jezus będąc Synem Bożym odpuszcza grzechy (por. Mt 9,6). Posłannictwo głoszenia pokuty polegającej na nawróceniu przekazuje Jezus swoim uczniom, Apostołom, ci zaś „wyszli i wzywali do nawrócenia” (Mk 6,12). Piotr, któremu Chrystus powiedział: „Tobie dam klucze królestwa niebieskiego; cokolwiek zwiążesz na ziemi, będzie związane w niebie” (Mt 16,19), posłuszny poleceniom Jezusa, w dniu Pięćdziesiątnicy głosi naukę o odpuszczeniu grzechów i pojednaniu z Bogiem. Kościół poprzez sprawowanie sakramentu pokuty i pojednania naśladuje Chrystusa, który przyszedł szukać grzesznika. W Nowym Testamencie można zauważyć, że wezwanie do pokuty i nawrócenia jest skierowane nie tylko Żydów czy pogan, ale także do już ochrzczonych. Wezwanie to stanowi treść katechezy pokutnej. W społeczności pierwszych chrześcijan bardzo wcześnie przekonano się o tym, że ochrzczeni mogą ponownie ulec grzechowi, toteż pouczano wiernych o konieczności pokuty, jako warunku potrzebnym do zbawienia.⁸²

Niezwykle ważna jest fundamentalność Chrystusowego wezwania do pokuty, którą dostrzec można na kartach Pisma Świętego: „Czyńcie pokutę i wierzcie w Ewangelię” (Mk 1,15) oraz: „Czyńcie pokutę, albowiem przybliżyło się Królestwo niebieskie” (Mt 4,17). Słowo *pokuta* inaczej *metanoia* oznacza przemianę i nawrócenie. Jak podkreśla W. Słomka: „tego sensu pokuty nie wolno nam zgubić ani wtedy, kiedy mówimy o pokucie dokonującej się w chrzcie wiary, ani wtedy, kiedy mówimy o sakramencie pokuty i pojednania czy o postawach i uczynkach pokutnych. W każdym z tych przejawów pokuty w życiu chrześcijańskim chodzi o przemianę, o zakwestionowanie poprzedniego stanu naszej świadomości, naszych postaw, postępowania i naszego życia, oraz wchodzenie w nowy stan naszej świadomości, postaw i postępowania, w nowy stan naszego życia chrześcijańskiego”⁸³. Orędzie nawrócenia Chrystus kieruje najpierw do Żydów, a następnie do pogan. Jedni i drudzy, pomimo ich odmiennej świadomości, innych postawach, różnym postępowaniu są wezwani do przyjęcia słowa Bożego o królestwie, które przychodzi z Chrystusem, by potem móc dzięki temu słowu poprzez wiarę i mocą Ducha Świętego stać się nowym stworzeniem. Do Królestwa Bożego, do którego powołuje nas Chrystus możemy wejść przez nawrócenie, przez wewnętrzną przemianę.⁸⁴

---

⁸² Por. J. ORZESZYNA, *Společno-eklezjalny wymiar sakramentu pokuty...*, dz. cyt., s. 168.

⁸³ W. SŁOMKA, *Źródła postaw i życia chrześcijańskiego*, Lublin 1996, s. 229.

⁸⁴ Por. tamże.

Wybierając grzech, człowiek odłącza się od wspólnoty i chociaż pozostaje nadal w Kościele burzy porządek miłości między człowiekiem i Bogiem i między innymi ludźmi.⁸⁵ Niszczy miłość, którą Duch Święty wlewa w wierzących jako załączek wzrostu doskonałości (por. Rz 8,5-12). Nie można zatem mówić, że grzech jest prywatną sprawą wierzącego. Grzech jest raną zadaną Kościołowi, pomniejszeniem jego świętości, jest powodem zgorzenia dla wspólnoty oraz dla ludzi pozostających poza wspólnotą Kościoła. Wiadomo, najwięcej szkody członkom Kościoła wyrządzają grzechy publiczne, które są zgorzeniem dla wielu wiernych, a tych będących poza Kościołem zniechęcają i odpychają od niego.⁸⁶

Przedmiot, do którego postanowienie poprawy się odnosi przede wszystkim, wyznaczany jest przez te wartości, które zostały zakwestionowane przez wcześniej popełnione grzechy, zaś w następnej kolejności powinien także obejmować każde dobro; to wszystko, co wzmacnia nawrócenie. Ważne jest przede wszystkim unikanie wszystkich a jednocześnie poszczególnych grzechów ciężkich oraz zadośćuczynienia za popełnione; unikanie grzechów powszednich – zwłaszcza takich, które popełniane często znacząco utrudniają wykonywanie swojego powołania oraz unikanie okazji do grzechu.⁸⁷

3.3.2. Spotkanie z Bożym miłosierdziem

Warto podkreślić, że misje są zwiastowaniem świata Bożego miłosierdzia. Głoszenie Ewangelii ma na celu nawrócenie.⁸⁸ Jest to Boży dar, wypływający z Jego miłości. Bóg posyła swego Syna, który jest objawieniem miłosierdzia Ojca.⁸⁹ Przyjęcie tej prawdy to prawdziwa przemiana człowieka, który doświadczając Bożego miłosierdzia jest zdolny do pojednania z Bogiem i bliźnimi oraz poszerza „wyobraźnię miłosierdzia”. Miłosierdzie to najbardziej uniwersalny język misyjny. Misjonarz głosi każdemu, że jest kochany przez Boga i on sam może kochać.⁹⁰ Chrystus umarł na krzyżu z miłości do człowieka. Trudno

---

⁸⁵ Por. KDK 38-39.

⁸⁶ Por. J. ORZESZYNA, *Spoleczno-eklezjalny wymiar sakramentu pokuty...*, dz. cyt., s. 115.

⁸⁷ Por. A. DROŻDŻ, *Sakrament pojednania z Bogiem i z Kościołem. Teologia moralna szczegółowa*, Tarnów 1994, s. 75.

⁸⁸ Por. RMs 46.

⁸⁹ Por. RMs 12.

⁹⁰ Por. RMs 89.

wyobrazić sobie głoszenie Ewangelii bez zaangażowania ze strony tych, którzy ją przyjmują – a to z kolei domaga się nawrócenia.⁹¹

Tajemnica Bożego Wcielenia wskazuje, że Bóg mówi do człowieka, a gdy człowiek zgrzeszy i pogubi się w życiu, sam Bóg wychodzi naprzeciw i szuka człowieka, by go „odzyskać”. W tym działaniu Kościół dostrzega wyjątkową miłość Ojca, który pragnie odnowy relacji z marnotrawnym synem. Ta Boża miłość i miłosierdzie są wezwaniem do pokuty i nawrócenia. Dzięki mocy Ducha Świętego człowiek może na nowo upodobnić się do Chrystusa. Można zatem powiedzieć, że sakrament pokuty i pojednania staje się źródłem nowego życia, stając się zobowiązaniem do ponownego zawierzenia Bogu, naśladowaniu Chrystusa w uległości Duchowi Świętemu. Ważna jest w tym względzie postawa otwartości i gotowości do odrzucenia zła i wyboru dobra. Bowiem w sakramencie pokuty nie chodzi tylko o wyznanie grzechów, ale przede wszystkim o nawrócenie serca przejawiające się w miłości Boga i bliźniego; to odwrócenie się od grzechu, zmiana życiowych postaw i powrót do Boga.⁹²

Człowiek odrodzony przez Chrystusa w sakramencie pokuty, staje się bratem wszystkich ludzi. Chrześcijanin nie może wykluczyć się z tego zadania. Wobec licznych i wielkiej wagi problemów gospodarczych, kulturowych czy politycznych, przyszłość ludzkości zależy w dużej mierze od ogólnej zgody. Pojednanie międzyludzkie jest naturalną konsekwencją a zarazem warunkiem pojednania sakramentalnego z Bogiem i ludźmi, które realizuje się na różnych płaszczyznach. Najpierw powinno objąć rodzinę i domowników, bowiem rodzina jest środowiskiem uczenia się i praktykowania przebaczenia, by potem to przebaczenie i pojednanie rozszerzyć na innych ludzi; w środowiskach pracy, własnej ojczyźnie i między narodami.⁹³

Dzieło nawrócenia ma swe źródło w Tajemnicy Trójcy Przenajświętszej: Ojciec przyjmuje marnotrawnego syna, Chrystus bierze owcę zagubioną na swe ramiona i przywraca ją owczarni, a Duch Święty ponownie uświęca swą świątynię i pełniej ją zamieszkuje. Owocne przeżycie sakramentu pokuty i pojednania domaga się szczerego żalu i poprawy, które prowadzi do pojednania: „W każdym z tych znaczeń pokuta jest ściśle

---

⁹¹ Por. J. GÓRSKI, *Odpowiedzi na 101 pytań o misję...*, dz. cyt., s. 86.

⁹² Por. CH. SCHÖNBORN, *Miłosierdzie. Niemożliwe staje się*, Łódź 2010, s. 99; S. SOJKA, *Vita secundum Christum. Dar i zadanie nowego życia w Chrystusie*, Kraków 2008, s. 215; K. JEŻYNA, *Moralne przesłanie nowej ewangelizacji...* dz. cyt., s. 226.

⁹³ Por. J. ORZESZYNA, *Společno-eklezjalny wymiar sakramentu pokuty*, Kraków 1996, s. 161.

połączona z pojednaniem, ponieważ pojednanie się z Bogiem, z sobą samym i z innymi zakłada pokonanie radykalnego rozdarcia, którym jest grzech; dokonuje się to jedynie poprzez wewnętrzną przemianę, czyli nawrócenie”.⁹⁴ Istotną rolę odgrywa pokuta, a wśród uczynków pokutnych należy podkreślić znaczenie modlitwy, postu, jałmużny, cierpliwe znoszenie cierpień, odpowiedzialne wypełnianie obowiązków stanu, kierowanie się miłosierdziem wobec bliźnich.⁹⁵

Jezus Chrystus dokonawszy dzieła zbawienia, gdy wszystko przekazał Ojcu i pojednał z Nim świat, a sam otrzymał wszelką władzę na niebie i ziemi (por. Mt 28, 18), przekazał apostołom misję i władzę odpuszczania grzechów, jako posługę jednania (por. J 20, 23; 2 Kor 5, 19). Tym samym Chrystus wypełnił obietnicę władzy kluczy daną Piotrowi (Mt 16, 19) oraz władzy związywania i rozwiązywania daną także wszystkim apostołom (por. Mt 18, 18). Wraz z misją nauczania, głoszenia Ewangelii i udzielania chrztu apostołowie otrzymują misję jednania ludzi z Bogiem. Podobnie jak chrzest udzielany przez apostołów jest znakiem wiary i przyjęcia Ewangelii, tak również realizowane przez nich posłannictwo na rzecz jednania będzie włączać ochrzczonych na nowo w zbawcze dzieło Jezusa otwierając źródło zbawienia, które bierze swój początek w krzyżu. Dzięki sakramentowi pokuty i pojednania grzesznicy będą mogli doświadczyć zbawczych wydarzeń objawionych w tajemnicy krzyża i zmartwychwstania. I tak jak dzięki głoszeniu Ewangelii i udzielaniu chrztu staje się możliwe uczestnictwo w eucharystycznej ofierze i udział w owocach tej tajemnicy, tak poprzez odpuszczenie grzechów w sakramencie pokuty dzieło zbawcze dokonane przez Chrystusa będzie rozlewać się na człowieka i umacniać w procesie nawrócenia. Sakrament pokuty ma prowadzić do odżywiania „pierwszej łaski” otrzymanej na chrzcie. Św. Paweł, od wierzących braci wymaga nawrócenia i zdecydowanego zerwania z grzechem: „Jeżeli umarliśmy dla grzechu, jakże możemy w nim żyć nadal?” (Rz 6, 2).⁹⁶

Wejście w tajemnicę paschalną Chrystusa jest tą drogą, na której człowiek otrzymuje łaskę uwolnienia z grzechu. Dokonuje się to poprzez sakrament pokuty, który wyraża uczestnictwo chrześcijanina w paschalnym misterium. To w nim Chrystus ukazuje niepojętą tajemnicę świętości Boga i moc Jego miłości miłosiernej, która jest większa od grzechu. Jak już zostało wyżej zaznaczone włączenie człowieka w życie z Chrystusem Ukrzyżowanym i

---

⁹⁴ ReP 4.

⁹⁵ Por. W. SŁOMKA, *Duchowość kapłańska...* dz. cyt., s. 202.

⁹⁶ Por. A. OCHAŁ, *Odrodzenie łaski chrztu w sakramencie pojednania na przykładzie konwersji Bogdana Jańskiego (1807-1840)*, w: NOWAK A. J., SŁOMKA W. (red.), *Chrzest – nowość życia...*, dz. cyt., s. 207.

Zmartwychwstałym następuje poprzez chrzest. Chrystologiczny wymiar sakramentu pokuty podkreśla, że chrześcijanin uczestnicząc w nim, powinien upodobnić się do Chrystusa. Poprzez wyrzeczenia, ducha ofiarności i służby bliźnim uczeń Chrystusa zostaje przemieniony na podobieństwo śmierci, aby wejść do chwały nieba. Chrystologiczny wymiar pokuty warunkuje nie tylko uwolnienie od grzechów, ale wejście w zbawcze życie Chrystusa, w którym króluje piękno, prawda i miłość. Paschalny i chrystologiczny zarazem wymiar pokuty uwidacznia się w tym, że człowiek nie żyje tylko dla siebie, ale dla Boga i bliźnich w bezinteresownej postawie daru z siebie. W sakramencie pokuty zawarte są fundamenty chrześcijańskiej moralności, której sens przejawia się w nieustannym umieraniu dla grzechu, nieustannym wewnętrznym odradzaniu się by żyć dla innych, dążąc jednocześnie do nowej Ziemi. Sakrament pokuty nierozzerwanie związany ze społecznością Kościoła, której Głową jest Chrystus wskazuje na jego eklezjalno-społeczny charakter. Dlatego też nawrócenie jest z jednej strony odnową wewnętrzną i indywidualną pojedynczego człowieka jak i potrzebą odnowy w wymiarze zewnętrznym i społecznym.⁹⁷

3.3.3. Uzdrawiająca moc łaski Bożej

Należy zauważyć, że już w pierwotnym Kościele akcentowano nie tylko aspekt mesjańskiej misji Jezusa, lecz również dzieło powierzone przez Niego swoim uczniom i apostołom. Uzdrawienia, jakie dokonywały się w czasach apostołskich nie tylko potwierdzały moc ewangelicznego przepowiadania, lecz sam Nowy Testament wskazuje na dar uzdrawiania chorych, udzielonym przez Jezusa Apostołom. Kościół, posłuszny Chrystusowi, od początku swego istnienia dzieło ewangelizacji i głoszenia Słowa Bożego łączył z troską o chorych, cierpiących i ubogich. Trzeba zauważyć, że dzieła miłosierdzia były nieodzownym elementem misji ewangelizacyjnej Kościoła.⁹⁸

Sakramentalnej posłudze prezbiterów towarzyszy Boska skuteczność. Są oni odpowiedzialni przede wszystkim za godne sprawowanie obrzędu, ale także za dobre przygotowanie do niego, chociażby poprzez pogłębianą formację. Ponadto są powołani by pouczać wiernych, aby ze skruszonym sercem poddawali swe grzechy Kościołowi w Sakramencie Pokuty, pamiętając o słowach Chrystusa: „Czyńcie pokutę, albowiem

---

⁹⁷ Por. J. BRAMORSKI, *Wyzwalająca moc pokuty chrześcijańskiej. Studium teologicznomoralne*, Pelplin 2004, s. 316.

⁹⁸ Por. JAN PAWEŁ II, *List W bieżącym roku... na 150-lecie urodzin św. Brata Alberta (06.01.1995)*, w: JAN PAWEŁ II, *Wybór Listów Ojca Świętego Jana Pawła II, t. II*, Kraków 1997, s. 598.

przybliżyło się królestwo niebieskie” (por. Mt 4,17). Poprzez namaszczenie chorych Kościół przynosi pokrzepienie cierpiącym. Św. Jakub, który w swym Liście nauczał: „Choruje ktoś wśród was? Niech sprowadzi kapłanów Kościoła, by się modlili nad nim i namaścili go olejem w imię Pana” (Jk 5,14). Widzimy zatem, że celem Sakramentu namaszczenia jest oczyszczenie, pokrzepienie i dostarczenie duchowej siły. Na kartach Pisma Świętego widzimy z jaką dobrocią i troską Jezus odnosił się do chorych, którym poświęcił znaczącą część swojej misji.⁹⁹ Dostrzec można także, że spotkanie Chrystusa na drodze swojego życia często było doświadczeniem uzdrowienia fizycznego. Jak już zostało wyżej zaznaczone Jezus powierzając uczniom misję głoszenia Królestwa Bożego, odpuszczania grzechów (por. Łk 24, 47), powierzył także misję uzdrawiania chorych. Chrystus przyszedł na świat by zbawić całego człowieka. Istotnym warunkiem jest wiara. Kobiecie, która wiele lat cierpiała na krwotok, a która z wiarą w uzdrowienia dotknęła się Jego, mówi: «Córko, twoja wiara cię ocaliła, idź w pokoju i bądź uzdrowiona ze swej dolegliwości !» (Mk 5, 34).¹⁰⁰

Ziemskie życie i działalność Jezusa, w którym nie brakuje licznych uzdrowień, tych, którzy cierpieli, pokazują, że Bóg troszczy się o człowieka, także o cielesny aspekt. Misja zlecona Jezusowi przez Ojca polegała na głoszeniu dobrej nowiny i opatrywaniu ran złamanych serc (por. Łk 4, 18; Iz 61, 1). Jezus dobrowolnie składa własne życie w ofierze Ojcu (por. J 10, 15-17), a posyłając uczniów powierza uczniom zadanie głoszenia Ewangelii, którą łączy z uzdrawianiem chorych: „Idźcie i głoscie: «Bliskie już jest królestwo niebieskie». Uzdrawiajcie chorych, wskrzeszajcie umarłych, oczyszczajcie trędowatych, wypędzajcie złe duchy!” (Mt 10, 7-8), a na innym miejscu Ewangelista Marek pisze, że „wyrzucali też wiele złych duchów oraz wielu chorych namaszczeni olejem i uzdrawiali” (Mk 6,13). Także posyłając siedemdziesięciu dwóch, Jezus mówi: „Uzdrawiajcie chorych, którzy tam są” (Łk 10,9). Ta władza zostaje im udzielona w związku z posłaniem i dla potwierdzenia ich misji. Dzieje Apostolskie mówią w sposób ogólny o cudach jakich dokonywali Apostołowie: „Apostołowie czynili wiele znaków i cudów” (Dz 2,43; por. 5,12), ale przede wszystkim mówią o cudownych uzdrowieniach dokonanych przez poszczególnych głosicieli Dobrej Nowiny: Szczepana (por. Dz 6,8), Filipa (por. Dz 8,6-7),

---

⁹⁹ Por. JAN PAWEŁ II, *Misja prezbiterów w sakramentalnej posłudze uświęcania*, w: *L'Osservatore Romano* - wyd. pol. nr 14 (1993), s. 42.

¹⁰⁰ Por. JAN PAWEŁ II, *Decydujące spotkanie z Chrystusem - Słowem, które stało się Ciałem*, w: JAN PAWEŁ II, *W Imię Przenajświętszej Trójcy. Ku Wielkiemu Jubileuszowi Roku 2000*, Libreria Editrice Vaticana 2002, s. 438.

a szczególnie Piotra (por. Dz 3,1-10; 5,15; 9,33-34.40-41) i Pawła (por. Dz 14,3.8-10; 15,12; 19,11-12; 20,9-10; 28,8-9).¹⁰¹

Życie człowieka w tym wymiarze cielesnym nie jest dla wierzącego wartością absolutną, jak mówi Jezus, „kto chce zachować swoje życie, straci je; a kto straci swe życie z powodu Mnie i Ewangelii, zachowa je” (Mk 8, 35). Na wielu miejscach kartach Nowego Testamentu można to zobaczyć. Doskonałym przykładem jest Jezus, który oddaje swoje życie za grzeszników składając je Ojcu w Ofierze (por. J 10, 15-17). Innym przykładem może być śmierć Jana Chrzciciela, która potwierdza, że ważniejsze od życia ziemskiego jest wierność Bożemu słowu, nawet wtedy gdy istnieje groźba utraty tego życia (por. Mk 6, 17-19). Z kolei gdy Szczepanowi chcą odebrać życie, bo świadczył o Chrystusie i Jego Zmartwychwstaniu, bierze przykład ze Zbawiciela i przebacza swoim oprawcom (por. Dz 7, 59-60). Jednak żaden człowiek nie może sam decydować o tym czy ma żyć, czy umrzeć, gdyż jedynym Panem życia jest Stwórca - Ten, w którym „żyjemy, poruszamy się i jesteśmy” (Dz 17, 28).¹⁰²

Proroctwo z Księgi Izajasza przedstawiało w obrazach kwestie uzdrawiania chorych i pomoc ubogim (zob. Iz 61,1n.; por. także Łk 4,18-19). W życiu Jezusa wyraźnie widoczne są rysy miłości pasterskiej i Jezus pragnie by również Apostołowie naśladowali Jego przykład służby, który „nie przyszedł, aby Mu służyono, lecz żeby służyć i dać swoje życie na okup za wielu” (Mk 10,45; por. Mt 20,28). Naśladując Chrystusa, Dobrego Pasterza, trzeba troszczyć się i pielęgnować w sobie ducha służby. Ponadto Jezus daje przykład miłości miłosiernej, pełnej współczucia i prawdziwego udziału w cierpieniach człowieka. Litując się nad rzeszą ludzi nie mających pasterza (por. Mt 9,36), kieruje do nich Boże Słowo (por. Mk 6, 34), uzdrawia chorych (por. Mt 14,14), nie boi się dotknąć chorego (por. Mk 1,40-45; 7, 33), podkreślając wagę duchowego uzdrowienia, karmi głodnych (por. Mt 15,32; Mk 8,2), wzrusza się widząc nędzę człowieka i jej zaradza (por. Mt 20,34; Mk 1,41), współodczuwa ból z tymi, którzy oplakują śmierć swoich bliskich (por. Łk 7,13; J 11,33-35); okazuje grzesznikom miłosierdzie (por. Łk 15,1-2).¹⁰³

---

¹⁰¹ Por. Kongregacja Nauki Wiary, *Instrukcja na temat modlitw w celu osiągnięcia uzdrowienia pochodzącego od Boga Ardens felicitatis desiderum (14.09.2000)*, w: Kongregacja Nauki Wiary, *W trosce o pełnię wiary. Dokumenty Kongregacji Nauki Wiary 1995-2000*, Tarnów 2002, s. 99.

¹⁰² Por. EV 47.

¹⁰³ Por. S. SOJKA, *Chrześcijański sens cierpienia*, Kraków 2011, s. 155; JAN PAWEŁ II, *Prezbiter człowiekiem miłości*, w: JAN PAWEŁ II, *Wierzę w Kościół - jeden, święty, powszechny i apostołowski*, Libreria Editrice Vaticana 1996, s. 308-309.

Na drodze do zbawienia Chrystus zostawił sakramenty, a osobom, które są dotknięte chorobom udziela swej łaski zwłaszcza poprzez sakrament namaszczenia chorych. Chrystus jest lekarzem, ale nie w takim sensie, jak rozumie to świat. By uzdrowić człowieka, nie patrzy z zewnątrz na cierpienie - On przynosi ulgę, zamieszkując w sercu chorego - by wraz z nim to cierpienie przeżywać. Człowiek wówczas nie cierpi sam, lecz upodabnia się do Chrystusa, który ofiarowuje się Ojcu. Przyjmując sakrament chorych, cierpiący zostają umocnieni daną przez Niego obietnicą, że Jego jarzmo będzie słodkie, a Jego brzemień lekkie (por. Mt 11, 30).¹⁰⁴

Właściwe traktowanie spowiedzi jako sakramentu pokuty i pojednania wiąże się ściśle z rozwojem życia eucharystycznego i charytatywnego. To te elementy są korzeniami duchowości chrześcijańskiej, one to wypływają z natury Kościoła¹⁰⁵ i mają być jego troską pasterską. Sakrament pokuty i sakrament namaszczenia chorych to sakramenty uzdrowienia człowieka - każdy w inny sposób. Są one nazywane sakramentami *paenitentiae christianae*. Sakrament pokuty jest spotkaniem Chrystusa z człowiekiem zranionym przez grzech lub będącym w stanie całkowitej utraty Bożej łaski. Sakrament ten odnawia i przywraca życie łaski. Sakrament pojednania, podobnie jak sakrament chrztu, odradza życie człowieka. Jednym z najistotniejszych elementów w formacji parafii jest właściwe podejście i rozumienie sakramentu pokuty i korzystanie w z niego. Nie ma takiej parafii, w której brakowałoby ludzi poranionych grzechem. Sobór podkreśla, że wszyscy ludzie są grzeszni.¹⁰⁶ Cały Kościół i poszczególne parafie obejmują więc w swoim łonie grzeszników.¹⁰⁷ Są oni w Kościele ciałem, ale nie sercem.¹⁰⁸ Bóg wybrał właśnie takich ludzi, tj. grzeszników i poprzez sakrament pokuty zaprosił ich do braterskiej jedności w parafialnej społeczności, społeczności Kościoła.

Ważnym elementem zaangażowania w misyjne dzieło Kościoła jest ofiarowanie Bogu swego cierpienia. Cierpienia ma być podejmowane nie w duchu cierpiętnictwa, lecz w duchu miłości Boga i bliźniego. Wspaniałym przykładem jest św. Teresa od Dzieciątka Jezus,¹⁰⁹

---

¹⁰⁴ Por. BENEDYKT XVI, *Uśmiech Maryi jest źródłem nadziei* (Msza św. dla chorych), „L'Osservatore Romano” 10-11 (2008), s. 40.

¹⁰⁵ Por. DA 3.

¹⁰⁶ Por. DM 7.

¹⁰⁷ Por. KK 8.

¹⁰⁸ Por. KK 14.

¹⁰⁹ Więcej na temat duchowości misyjnej św. Teresy z Lisieux zostanie przedstawione w rozdziale 4.

która została ogłoszona patronką misji właśnie dlatego, że swoje modlitwy i cierpienia dnia codziennego wielkodusznie ofiarowywała dla zbawienia całego świata; wypraszała swymi modlitwami Boże błogosławieństwo dla pracy misjonarzy, szczególnie dwóch jej poleconych. Podążając za przykładem św. Teresy, chrześcijanin może nadać swoim cierpieniom głębszy sens, a znoszenie tego cierpienia stanie się łatwiejsze. Dlatego Chrystusowe zwycięstwo nad grzechem i śmiercią przynosi człowiekowi nadzieję na ostateczne zwycięstwo doświadczanego cierpienia.¹¹⁰

Cierpienie, które towarzyszy człowiekowi na ziemi wydaje się być nieodłącznym elementem życia, dlatego też wielu próbowało i wciąż usiłuje szukać wyjaśnienia tego zagadnienia. Także czyni to Kościół, wskazując na przykład Chrystusa, który okazywał zainteresowanie chorym i cierpiącym niosąc skuteczną pomoc. Za Jego przykładem i na Jego polecenie Kościół kontynuuje dzieło Jezusa,¹¹¹ zwłaszcza poprzez sakramentalną posługę chorym. Pragnął objąć swym zbawczym działaniem całe życie człowieka, a więc także chwile jego choroby i śmierci. Dzięki sakramentowi chorych, cierpiący mogą - umocnieni Bogiem - po chrześcijańsku przeżywać czas choroby.¹¹²

3.4. Sakrament kapłaństwa i Eucharystii jako źródło działalności misyjnej

Prawda o obecności Chrystusa pod postaciami chleba i wina oraz wezwanie do uczestnictwa w Eucharystii znalazły swoją troskę w Liście apostolskim Jana Pawła II *Dies Domini* o świętowaniu niedzieli oraz w Liście apostolskim *Novo millennio ineunte*, ale swego rodzaju kompendium nauczania Jana Pawła II o Eucharystii jest encyklika *Ecclesia de Eucharistia*. Encyklika ta zawiera naukę Kościoła i o kapłaństwie służebnym, a także łaskach jakie spływają na tych, którzy aktywnie i pobożnie uczestniczą w eucharystycznej celebracji. Jan Paweł II nazywany Papieżem Eucharystii, wskazuje, iż jest Ona najcenniejszym skarbem, który Kościół otrzymał od Boga, podkreślając, że „każdy krok ku świętości, każde działanie podjęte dla realizacji misji Kościoła, każda realizacja programów duszpasterskich winny czerpać potrzebną siłę z tajemnicy eucharystycznej i ku niej się kierować jako do szczytu. W Eucharystii mamy Jezusa, Jego odkupieńczą ofiarę, mamy Jego zmartwychwstanie, mamy dar Ducha Świętego, mamy adorację, posłuszeństwo

---

¹¹⁰ Por. SD 21-22; J. TARNAWA, *Cierpienie. Umieranie. Śmierć*, Kraków 2003, s. 101

¹¹¹ Por. KL 5

¹¹² Por. E. STANIEK, *Bogactwo i piękno świata łaski. Rozważania katechizmowe cz. II*, Kraków 2011, s. 173.

i umiłowanie Ojca, Jeżeli zaniedbamy Eucharystię, jakże będziemy mogli zaradzić naszej nędzy?”.¹¹³

3.4.1. Eucharystia darem miłości Boga

Dzieje Apostolskie mówią o tym, że chrześcijanie gromadzili się na Eucharystię, a Kościół Chrystusowy jest tam, gdzie jest sprawowana Eucharystia. Soborowe dokumenty: *Konstytucja o liturgii świętej* odnosi się do Eucharystii i sakramentów, *Konstytucja dogmatyczna o Kościele* jest dokumentem o Kościele, *Konstytucja duszpasterska o Kościele w świecie współczesnym* również mówi o Kościele, zaś dekryty soborowe są z rozwinięciem tych konstytucji. Z kolei *Konstytucja o Objawieniu Bożym* jest także dokumentem o Kościele, w którym uwypuklone jest Objawienie. Cały Sobór jest w swym nauczaniu skupiony na Kościele, a Kościół jest tam, gdzie wierni zgromadzą się na Eucharystię w jedność z biskupem miejsca i innymi wspólnotami lokalnymi.¹¹⁴

W *Dekrecie o działalności misyjnej Kościoła* zawarta jest prawda, że działalność misyjna uobecnia Chrystusa, sprawcę zbawienia, przez słowo Ewangelii i sprawowanie sakramentów, których szczytem i ośrodkiem jest Najświętsza Eucharystia.¹¹⁵ Myśl ta została obszerniej ujęta w *Dekrecie o posłudze i życiu kapłańskim*: „Pozostałe zaś sakramenty, tak jak wszystkie kościelne posługi i dzieła apostołstwa, wiążą się ze świętą Eucharystią i do niej zmierzają. W Najświętszej Eucharystii zawiera się bowiem całe duchowe dobro Kościoła, to znaczy sam Chrystus, nasza Pascha i Chleb żywy, który przez swoje ożywione przez Ducha Świętego i ożywiający Ciało daje życie ludziom i w ten sposób usilnie ich zaprasza i pobudza, żeby samych siebie, swoją pracę i wszystkie rzeczy stworzone wraz z Nim składali w ofierze. Katechumenów wprowadza się do uczestnictwa w Eucharystii stopniowo, a wierni już ochrzczeni i bierzmowani przez przyjmowanie Eucharystii są w pełni włączeni w Ciało Chrystusowe, ponieważ Eucharystia jawi się jako źródło i szczyt całej ewangelizacji.”¹¹⁶ Owocem dobrego uczestnictwa we Mszy św. jest zjednoczenie Ludu Bożego, bo w Eucharystii człowiek łączy się z Bogiem i z bliźnim. Stół eucharystyczny jest podstawą jedności chrześcijan, a o tą jedność modlił się Chrystus w Wieczerniku.

---

¹¹³ EdE 60; por. CZ. DRAŻEK, *Po krańce ziemi z chlebem pielgrzymów*, „Ethos” 3-4 (2003) s. 82.

¹¹⁴ Por. L. BALTER, *Kościół tajemnic*, w: JARZĄBEK A. (red.), *W trosce o Kościół*, Lublin 2000, s. 46.

¹¹⁵ Por. DM 9.

¹¹⁶ DK 5.

Jan Paweł II podkreśla, że Eucharystia kształtuje duchowość człowieka, a także oddziałuje na inne dziedziny jego życia. Encyklika o Eucharystii rozpoczyna się stwierdzeniem: „Kościół żyje dzięki Eucharystii”.¹¹⁷ W ten właśnie sposób Jan Paweł II podkreśla jedną z fundamentalnych prawd o ważności życia sakramentalnego, w którym Eucharystia zajmuje wyjątkowe miejsce. Wprawdzie bowiem „w nauczaniu Kościoła mówi się o jednej duchowości, która posiada swój wzór w osobie Jezusa Chrystusa, głoszącego tę samą Ewangelię dla wszystkich, to jednak istnieją różne formy i sposoby jej realizacji w życiu. Dlatego mówiąc o duchowości od strony doktrynalnej, można wskazać na jej aspekt i wymiar eucharystyczny. Takie ujęcie jest wyrazem właściwego rozumienia i przeżywania Eucharystii jako jednego z sakramentów Kościoła, które pozostawił nam Chrystus”.¹¹⁸

Nowy Testament, a zwłaszcza w teksty Pawłowe, które dotyczą Eucharystii podkreślają jej eklezjalny i społeczny wymiar (por. 1 Kor 10,16n; 11,17n). Taką wspólnotową cechą posiada także modlitwa powszechna, która pobudza i ożywia w wiernych ducha misyjnego, kiedy to uczestnicy włączają w modlitwę potrzeby i troski innych ludzi. Z liturgią słowa Bożego łączy się bezpośrednio sprawowanie uczty eucharystycznej. Jeśli wspólne spożywanie chleba łączy ludzi, tworząc więzi między ludźmi, tak o wiele bardziej uczta eucharystyczna jednoczy wszystkich przyjmujących Komunię, bo to sam Chrystus tworzy z nich jedno Ciało. Jezus wskazał na ucztę jako obraz spotkania tych, którzy cieszą się ze zbawienia w Królestwie niebieskim (por. Łk 14,16-24). Z żywej i głębokiej komunii z Chrystusem rodzi się właśnie komunika Kościoła.¹¹⁹

Z kolei św. Jan ukazuje umacniający i jednoczący wymiar Eucharystii - „Kto spożywa moje Ciało i Krew moją pije, trwa we Mnie, a Ja w nim” (J 6, 56) - Eucharystia upodabnia do Jezusa (por. J 6, 54. 57). Objawienie Chrystusa „dopełnia się” w Jego zmartwychwstaniu, wskazuje na „wyjątkowość” Jezusa, na tajemnicę Jego osoby (por. Mt 12, 38-41).

Natomiast św. Paweł zaznacza, że: „Ilekroć bowiem spożywacie ten chleb i pijecie kielich, śmierć Pana głosicie, aż przyjdzie” (1 Kor 11,26).¹²⁰ Apostoł Paweł łączy ze sobą ucztę i głoszenie, bo uczestniczenie w misterium Eucharystii oznacza bycie posłanym, bycie

---

¹¹⁷ EdE 1.

¹¹⁸ L. BALTER, *Eucharystia zwornikiem komunii osób konsekrowanych*, „Życie konsekrowane” 2 (2004) s. 21.

¹¹⁹ Por. K. JEŻYNA, *Moralne przesłanie nowej ewangelizacji...* dz. cyt., s. 218; A. J. NOWAK, *Logos eucharystyczny źródłem żywej wolności*, w: RUSECKI M., CISŁO M. (red.), *Jezus eucharystyczny*, Lublin 1997, s. 113.

¹²⁰ Por. S. HAŁAS, *Pismo Święte o Eucharystii. Od manny do Eucharystii*, Kraków 2005, s. 57-59.

misjonarzem tych wydarzeń, w których się uczestniczy. Jan Paweł II podkreśla: „W rozesłaniu na zakończenie Mszy należy widzieć zadanie, które chrześcijanina przynagla do angażowania się w głoszenie Ewangelii i budzenie ducha chrześcijańskiego w społeczeństwie”.¹²¹

Wbrew błędnym przekonaniom, rozesłanie, którym kończy się celebrowanie eucharystyczne, nie jest informacją o końcu akcji liturgicznej, ale jest przypomnieniem, że po wyjściu z kościoła chrześcijanin ma obowiązek świadczenia o spotkaniu Jezusa w Eucharystii. Ewangelizacja bierze swą moc z Eucharystii i z niej wypływa. A głosić Chrystusa można po uprzednim poznaniu Go właśnie w świętych misteriach, nakarmieni Jego Słowem i Ciałem, bo to właśnie Eucharystia jest chlebem misji.¹²²

W kulturowej tradycji Narodu Wybranego chleb był symbolem gromadzenia się i jedności tych, którzy siadali przy wspólnym stole. Dlatego też Chrystus podczas Ostatniej Wieczery nie tylko podkreśla znaczenie idei jedności, ale nade wszystko modli się o jedność uczniów, ponieważ są uczestnikami uczty chleba, który stał się Jego Ciałem (por. J 17, 20-26). O tym poucza Koryntian św. Paweł: „Chleb, który łamiemy, czyż nie jest udziałem w Ciele Chrystusa? Ponieważ jeden jest chleb, przeto my, liczni, tworzymy jedno ciało” (1 Kor 10, 16-17). Potwierdzają to czasy początków Kościoła, kiedy podczas Eucharystii chrześcijanie modlą się o jedność wspólnoty. Kościół nieustannie gromadzi się wokół Chrystusa i jest przez Niego rozsyłany.¹²³ Ten dynamizm życia Kościoła ukazał Chrystus w dzień swego zmartwychwstania, kiedy stanął pośród zebranych w Wieczerniku i powiedział: „Jak Ojciec posłał mnie, tak i Ja was posyłam” (J 20, 21). Jezus przyszedł na świat, aby głosić Dobrą Nowinę zbawienia, by zgromadzić w jedno rozproszone dzieci Boże „w Kościele powszechnym u Ojca”,¹²⁴ zaś Kościół kontynuuje Jego misję poprzez ewangelizację; sprawuje Eucharystię i rozsyła „na cały świat” (Mk 16, 15).

Eucharystia dopełnia wtajemniczenie chrześcijańskie. Ci, którzy przez chrzest zostali włączeni w Kościół, a przez bierzmowanie zostali głębiej upodobnieni do Chrystusa, dzięki Eucharystii są uczestnikami wraz z całą wspólnotą w zbawczej ofierze Chrystusa. Bierzmowanie, które udoskonala dary sakramentu chrztu, pomaga rozeznaczyć i znaleźć swoje

---

¹²¹ MnD 24.

¹²² Por. J. KUDASIEWICZ, *Pascha – sakrament miłości aż do końca*, „Współczesna Ambona” 4 (2005) s. 180.

¹²³ G. KOCH, *Podręcznik teologii dogmatycznej, Traktat X, Sakramentologia – zbawienie przez sakramenty*, w: W. BEINERT (red.), *Podręcznik teologii dogmatycznej*, Kraków 1999, s. 205.

¹²⁴ KK 2.

miejsce we wspólnocie oraz uzdalnia do przyjęcia darów, które jednocześnie zobowiązują do odpowiedzialności za Kościół. W bierzmowaniu Duch Święty uzdalnia ochrzczonego do dojrzałego dawania świadectwa i zaangażowania w głoszenie Ewangelii. Czynne uczestnictwo w życiu liturgicznym we wspólnocie, a nade wszystko w Eucharystii, przygotowuje i uzdalnia chrześcijan do misyjnej działalności.¹²⁵

Eucharystia jest Ciałem Chrystusa. Ci, którzy ją przyjmują stają się Ciałem Chrystusa; nie wieloma ciałami, ale jednym ciałem. Tak jak chleb jest jednością, choć łączy w sobie wiele ziaren w taki sposób, że ich wielość zanika w połączeniu - w podobny sposób także ochrzczeni są wzajemnie ze sobą powiązani, a wszyscy razem zjednoczeni z Chrystusem. Dzieje Apostolskie ukazują, że pierwsi chrześcijanie byli „zjednoczeni w łamaniu chleba” (Dz 2,42). Na pierwszy rzut oka mogłoby się wydawać, że w tej formule jest błąd, bo jak można się być zjednoczonym poprzez dzielenie, które zawiera się w słowie „łamanie”. Jednak dokładniejsza analiza odsłania prawdziwe znaczenie tego określenia. Właśnie wierni są zjednoczeni w dzieleniu tego samego chleba. I tak jak do powstania chleba potrzebujemy zmielonych ziaren, tak też i wierni nie mogą utworzyć prawdziwej wspólnoty, dopóki swej miłości nie skierują na służbę bliźnich, tej miłości, która - podobnie jak kamień młyński w stosunku do ziarna - będzie wygładzać ich ostrości (charakter, poglądy).¹²⁶

Bóg objawia się w swoim Synu jako Miłość, która jest większa niż grzech czy nawet śmierć. Wierność Boga przejawia się jako Miłość miłosierna, która prowadzi człowieka, do szczęścia wiecznego jakim jest życie w Bogu. Już tu na ziemi można tego życia niejako zakosztować dzięki Eucharystii. Sobór Watykański II ukazuje Eucharystię jako pełnię życia Kościoła, źródło i szczyt życia chrześcijańskiego.¹²⁷ Z kolei Jan Paweł II podkreśla, że Eucharystia to Miłość. Eucharystia bowiem wyraża miłość Boga do człowieka i jest też sposobnością dla człowieka, by na tę miłość Boga odpowiedzieć. Dzięki uczestnictwu w Eucharystii chrześcijanin już teraz może doświadczyć nieba.¹²⁸

---

¹²⁵ Por. K. JEŻYNA, *Eucharystia źródłem nowej ewangelizacji*, „Roczniki Teologiczno-Kanoniczne (KUL)” 3 (2005) s. 33.

¹²⁶ Por. H. WEJMAN, *Duchowość eucharystyczna jako doświadczenie chrześcijanina w budowaniu Kościoła*, w: NOWAK W. (red.), *Misterium Eucharystii. Teologia – liturgia – ekumenizm. Encyklika Jana Pawła II „Ecclesia de Eucharistia”*, Olsztyn 2004, s. 93.

¹²⁷ Por. KK 11; EdE 1, 7.

¹²⁸ Por. K. GÓZDŹ, *Eucharystia w nauczaniu Jana Pawła II*, „Roczniki Teologiczno-Kanoniczne (KUL)” 2 (2005) s. 8; JAN PAWEŁ II, *List apostolski Mane nobiscum Domine*, Watykan 2004, nr 24-28.

Chrystus pragnie zbawienia wszystkich ludzi, a uczestnikom Eucharystii pozwala odczuć to pragnienie: „Kto spożywa moje Ciało i Krew moją pije, trwa we Mnie, a Ja w nim” (J 6, 56). To „trwanie” można określić jako wspólnotę między zmartwychwstałym Chrystusem a człowiekiem, który powierza misję niesienia Dobrej Nowiny braciom.¹²⁹

Najwyższy wymiar miłości wierzący w Chrystusa odnajduje w sakramentach, a szczególnie w Eucharystii, w której obecny jest Chrystus. On to przecież z miłości do człowieka przelał własną krew dla zbawienia świata. Z Eucharystii, która jest Ofiarą miłości, chrześcijanie czerpią misyjny zapal. Miłość do Boga i ludzi jest znakiem prawdziwego ucznia. Jan Paweł II często podkreślał, że Kościół stale sprawując Eucharystię, odnajduje w niej źródło życia. Chrystus, obecny realnie w Eucharystii, jest sercem Kościoła.¹³⁰

Ustanowienie Eucharystii podczas Ostatniej Wieczerzy jest objawieniem miłości Boga.¹³¹ W czasie Mszy świętej Chrystus gromadzi uczniów przy jednym stole, Eucharystia jako pokarm ma na celu umocnienie wierzących, aby coraz podążali ku Bogu, a kiedyś razem z Najświętszą Maryją Panną i wszystkimi świętymi przebywali z Nim w niebie na wieki. Modlitwa Kościoła obejmuje wszystkich chrześcijan, aby wprowadzali pokój i nieśli innym radość, to także zobowiązanie uczestników Mszy świętej do podjęcia misyjnej działalności (por. Mt 26, 28; Mk 14, 24; Łk 22, 19-20).¹³²

W Eucharystii Bóg daje się człowiekowi cały. W życiu Kościoła wszystko ma swój szczyt w tajemnicy Eucharystii, począwszy od katechezy, przez sprawowanie liturgii, medytację Słowa Bożego, przyjmowanie sakramentów, po modlitwę osobistą a także wspólnotową. Uwielbienie dla Eucharystii powinno wyrażać się nie tylko w godnej celebracji, ale również w częstej adoracji Najświętszego Sakramentu. Eucharystia jest nie tylko pokarmem, który każdego wierzącego łączy z Chrystusem, ale jest także wspólną ucztą wszystkich chrześcijan.¹³³

---

¹²⁹ Por. P.–M. GAJDA, *Eucharystia sercem przeżywana – zadatkami szczęśliwej wieczności. Rozważania w świetle najnowszych dokumentów Nauczycielskiego Urzędu Kościoła*, Tarnów 2005, s. 92; M. BIGIEL, *Jezus chrzci Duchem Świętym*, Łódź 1997, s. 187.

¹³⁰ Por. J. KOPEREK, *Eucharystia źródłem miłości miłosiernej*, „Communio” 5 (1995) s. 73.

¹³¹ Por. E. STANIEK, *Bogactwo i piękno świata łaski. Rozważania katechizmowe cz. II*, Kraków 2011, s. 93.

¹³² Por. M. BLAZA, A. KOWALCZYK, *Traktat o sakramentach*, w: *Dogmatyka*. Tom 5, E. ADAMIAK (red.), Warszawa 2007, s. 333; Cz. KRAKOWIAK, *Modlitwy Eucharystyczne we Mszach świętych z udziałem dzieci*, „Anamnesis” 17 (1998/99), z. 2, s. 68.

¹³³ Por. P.-M. GAJDA, *Eucharystia sercem przeżywana – zadatkami szczęśliwej wieczności. Rozważania w świetle najnowszych dokumentów Nauczycielskiego Urzędu Kościoła*, Tarnów 2005, s. 294.

Eucharystia zwiastuje paschalne orędzie. Każdego dnia poprzez Eucharystię uobecnia się w Kościele męka, śmierć i zmartwychwstanie Chrystusa, stając się źródłem radości i nadziei, bo życie człowieka włączone poprzez chrzest w paschalną tajemnicę, a jednocześnie w tajemnicę Ciała i Krwi Pańskiej nabiera nowego sensu. Eucharystia jest świadectwem miłości Boga do ludzi i będąc pokarmem w drodze do nieba, wskazuje na zjednoczenie z Bogiem oraz podkreśla jedność między członkami Kościoła.¹³⁴

Komunia nie jest tylko „wydarzeniem” jednego momentu. Ona to umacnia komunie, która nieustannie wzrasta w ochrzczonych. Sprawia, że człowiek żyje w łasce w zjednoczeniu z Jezusem oraz uzdalnia do praktykowania cnót wiary, nadziei i miłości. Sakramentalna Komunia początkiem działania i świadczenia o Bogu w codzienności. Dzięki Eucharystii zwyczajna codzienność zostaje przemieniona i ukierunkowana na dobro. Wiara Kościoła w eucharystyczną tajemnicę wyrażała się na przestrzeni dziejów nie tylko w wewnętrznych przejawach pobożności, ale również poprzez różnorodne wyrazy starające się ukazać doniosłość wydarzenia. Eucharystia nazywana tajemnicą wiary, niejako zmusza nas do jak najdoskonalszej uległości Bożemu Słowu, a na tej drodze nikt nie może lepiej niż Maryja być przewodnikiem w postawie zaufania i powierzenia się Bogu. Wobec ogromnej tajemnicy uczy mówić „tak”. Nie tylko tej osobistej, ale również tej największej - Eucharystii. Maryja uczy mówić „tak” w sytuacjach, gdy rozum domaga się dowodów i wciąż powtarza: „Zróbcie wszystko, cokolwiek wam powie” (J 2, 5).¹³⁵

Kościół z woli Jezusa i Jego mocą sprawuje Eucharystię, która jest źródłem wszystkich łask. Zatem dzieło urzeczywistniające Boże zbawienie - działanie sakramentalne - prowadzi od Eucharystii do Kościoła, a tym samym do wszystkich ludzi. Stąd myśląc o zbawieniu nie można nie myśleć o Eucharystii i Kościele, bowiem wszelka łaska uświęcająca opiera się na Kościele, a łaska Kościoła na Eucharystii, która jest więc Ofiarą i sakramentem nieustannego wzrastania chrześcijan.¹³⁶ To wzrastanie ma się realizować w radosnym świętowaniu (por. 1 Kor 5,7-8), w eschatologicznej perspektywie radości ukazanej przez Apostoła: „Ilekró spożywacie ten chleb albo pijecie kielich, śmierć Pana głosicie, aż przyjdzie” (1 Kor 11,26). W takim usposobieniu trwał pierwotny Kościół: „Trwali oni w nauce Apostołów i we

---

¹³⁴ Por. A. BAŁABUCH, *Uroczystość Najświętszego Ciała i Krwi Chrystusa, Przesłanie Eucharystii*, „Wrocławski Przegląd Teologiczny” 2 (1995) s. 219.

¹³⁵ Por. E. CIESIELSKA, *Eucharystyczna codzienność*, *Więź* 6 (2003) s. 67.

¹³⁶ Por. JAN PAWEŁ II, *Orędzie na Światowy Dzień Misyjny 2004, Misje i Eucharystia – nierozzerwalnie związane*, w: *L'Osservatore Romano* – wyd. pol. nr 5 (2004), s. 4.

wspólnocie, w łamaniu chleba i w modlitwach...” i „...łamiąc chleb po domach przyjmowali posiłek z radością i prosto z serca” (Dz 2,42.46). Eucharystia jest pomocą do kształtowania duchowości chrześcijańskiej.¹³⁷

Sprawowanie liturgii stanowi początek Kościoła, tworzy i buduje Kościół, pozwala mu na odnawianie się, ciągle powstawanie. To dzięki liturgii Kościół staje się wydarzeniem. Ustanowienie przez Jezusa Chrystusa Eucharystii jest aktem tworzącym Kościół, zawarciem przymierza i ukonstytuowaniem nowego ludu.¹³⁸ Wspólnota Kościoła jest społecznością utworzoną przez Boga dla sprawowania liturgii, w którym realizuje misję i osiąga swój cel. Słowa Jezusa „to czyńcie na moją pamiątkę” są początkiem tworzenia Kościoła, który wywodzi się z Eucharystii. Chrystus jest obecny i działający w każdej akcji liturgicznej. Kościół sprawuje liturgię, a jego wszystkie działania liturgiczne posiadają wspólnotową naturę.¹³⁹

Wspólnota wierzących to wspólnota, która wyrosła nie tylko z Krzyża i zmartwychwstania, ale także z Pięćdziesiątnicy i jest ona wspólnotą z natury swej misyjną: „Gdy Duch Święty zstąpi na was, otrzymacie Jego moc i będziecie moimi świadkami (...) aż po krańce ziemi” (Dz 1,8). Wieczernik - miejsca sprawowania Eucharystii - to także miejsce rozesłania uczniów, którzy zostali przemienieni mocą Ducha Świętego. Wcześniej bowiem uczniowie byli bojaźliwi, nieufni, zamknięci w swoich lękach, o czym wspomina św. Jan, że „wieczorem, owego pierwszego dnia tygodnia, tam gdzie przebywali uczniowie (...) drzwi były zamknięte z obawy przed Żydami” (J 20, 19). Lęk zamyka drzwi i paraliżuje, dlatego jakże istotne były słowa Zbawiciela: „Pokój wam! Jak Ojciec Mnie posłał, tak i Ja was posyłam. Po tych słowach tchnął na nich i powiedział im: Weźmijcie Ducha Świętego!” (J 20, 21, 22). Posyłając uczniów, a dziś każdego z nas, Chrystus wciąż powtarza: „Idźcie więc i czyńcie uczniami wszystkie narody” (Mt 28, 19). Kiedy Kościół sprawuje pamiątkę Eucharystii, zaangażowane są wszystkie ludzkie historie i to dzisiejsze wzajemne zazębianie się, które nazywamy historią globalną.¹⁴⁰

---

¹³⁷ Por. RATZINGER J. – BENEDYKT XVI, *Jezus z Nazaretu, część II. Od wjazdu do Jerozolimy do Zmartwychwstania*, Kielce 2011, s. 152; W. J. ŚWIERZAWSKI, *Chrystus-Eucharystia w życiu i nauczaniu Jana Pawła II*, Sandomierz 2007, s. 14-15; J. K. PYTEL, *Eucharystia w życiu Kościoła. Referat wygłoszony na sesji naukowej „Religijny Poznań czasu I Kongresu Eucharystycznego” odbytej w Poznaniu w dniach 22–23 V 1987*, „Poznańskie Studia Teologiczne” 7 (1992) s. 425.

¹³⁸ Por. H. SEWERYNIAK, *Apologia pokolenia JP II*, Płock 2006, s. 257.

¹³⁹ Por. KKK 1363; KL 2. 26; W. KASPER, *Sakrament jedności. Eucharystia i Kościół*, Kielce 2005, s. 86; B. NADOLSKI, *Wprowadzenie do liturgii*, Kraków 2004, s. 84.

¹⁴⁰ Por. D. N. POWER, *Eucharystia w prawdzie*, „Znak” 9 (2005) s. 61.

3.4.3. Eucharystia źródłem życia i misji

Głoszenie Ewangelii kieruje do przyjęcia chrztu,¹⁴¹ a jednym z głównych celów misji jest „zakładanie Kościoła”.¹⁴² Te tezy ukazują istnienie i rozwój liturgii włączonej w dzieło misyjne. Jest to w pierwszej kolejności udzielanie sakramentów, a zwłaszcza chrztu i sakramentu bierzmowania. Szczytem liturgii jest Eucharystia, która jest także uwieńczeniem pracy misyjnej. Liturgia to święta czynność misjonarska i Kościoła. Jest ona tworzeniem wspólnoty wokół Chrystusa. Wierni, którzy uczestniczą w liturgii, podejmują zadanie misyjne. Dlatego ważna jest misyjna formacja liturgiczna.¹⁴³

Kościół wskazując na Jezusa, podkreśla chrystologiczne prawdy w swoim nauczaniu. Jednoczy on ludzi z Chrystusem na w posłudze sakramentalnej, której centrum stanowi Eucharystia. Kościół żyje prawdą o Chrystusie. Bowiem z ustanowienia stale sprawuje Eucharystię, odnajdując w niej „źródło życia i świętości, skuteczny znak łaski i zapowiedź życia wiecznego”.¹⁴⁴ Jan Paweł II podkreśla, że Eucharystia jest „ośrodkiem i szczytem całego życia sakramentalnego, poprzez które każdy chrześcijanin doznaje zbawczej mocy Odkupienia... Sprawując ją i zarazem w niej uczestnicząc, jednoczymy się z Chrystusem ziemskim i niebiańskim zarazem, który teraz wstawia się za nami „przed obliczem Boga”, ale jednoczymy się zawsze poprzez zbawczy akt Jego ofiary, przez którą nas odkupił, tak że za wielką cenę zostaliśmy nabyci... Eucharystia jest Sakramentem, w którym wyraża się najpełniej nasz nowy byt, w której Chrystus sam, nieustannie i wciąż na nowo daje w Duchu Świętym świadectwo duchowi naszemu, że każdy z nas jako uczestnik Tajemnicy Odkupienia ma dostęp do owoców tego synowskiego pojednania z Bogiem, którego On sam dokonał i stale wśród nas dokonuje przez posługę Kościoła”.¹⁴⁵

Nie trudno można zauważyć, że człowiek nie może żyć bez nadziei, choć niejednokrotnie zaspokaja się jedynie ich namiastkami. Te ludzkie nadzieje, które zwykle przynoszą rozczarowania, potrzebują udoskonalenia i dopełnienia przez nadzieję o naturze nadprzyrodzonej. Wiara w Jezusa Chrystusa jest źródłem chrześcijańskiej nadziei. To Chrystus obecny w Eucharystii jest prawdziwym źródłem Dobrej Nowiny o nadziei.

---

¹⁴¹ Por. RMs 46.

¹⁴² DM 6.

¹⁴³ Por. J. GÓRSKI, *Odpowiedzi na 101 pytań o misje...*, dz. cyt., s. 90.

¹⁴⁴ RH 7.

¹⁴⁵ RH 20; por. S. SOJKA, *Modlitwa drogą do świętości*, Kraków 2011, s. 188; Z. PAWŁOWICZ, *Człowiek a Eucharystia*, Gdańsk 1993, s. 26.

Nadzieja ta odnosi się do czasów ostatecznych, ale należy podkreślić, że nadzieja chrześcijańska nie usuwa tych wartości, których człowiek spodziewa się doświadczyć także w życiu ziemskim.¹⁴⁶

Niedziela jako dzień Pański stwarza wiernym możliwość złączenia się z ofiarą Chrystusa i na Jego wzór i z Jego pomocą uczynienie ją własną ofiarą. Chrystus daje przykład i zaprasza swoich uczniów do przyjęcia ofiarnej postawy w swoim życiu, która polega głównie na wypełnianiu Bożych przykazań, a przez to stawaniu się darem dla innych, na wzór Chrystusa, który stał się darem Boga dla wszystkich. Chrystus wzywa do współofiary z Nim, która dokonuje się przede wszystkim poprzez miłość bliźnich, zwłaszcza chorych i ubogich. To w ten właśnie sposób Eucharystia powiązana jest ściśle z życiem chrześcijan, stając się równocześnie źródłem działalności apostolskiej i misyjnej. Uczestnicy Eucharystii powinni czerpać przykład z uczniów, którzy słuchali zmartwychwstałego Chrystusa, łamali z Nim chleb i odważnie świadczyli o Nim (por. Łk 24,33-35).¹⁴⁷

Świętowanie niedzieli może być katechezą kiedy znajduje swoje przejście od wspólnoty eucharystycznej do budowania mniejszych wspólnot - wspólnoty rodzinnej, znajomych, sąsiadów. Świętowanie jest autentyczne, kiedy uświęca życie codzienne, bo przecież w tym celu człowiek świętuje bliskość z Bogiem, aby ona ogarnęła całe jego życie. Warto podkreślić, że „Eucharystia, która sama jest szczególnym miejscem ewangelizacji, staje się wyjątkowym źródłem ewangelizacji. Celebrując Paschę Chrystusa chrześcijanie umacniają w sobie dar nowego życia, a oświeceni Słowem Bożym i Chlebem Życia podejmują misję głoszenia Dobrej Nowiny o zbawieniu, którego uczestnikami byli podczas Mszy św. Doświadczając jedności braterskiej we wspólnocie Kościoła gotowi są dzielić braterstwo i miłość ze światem zachowując nadzieję na spełnianie się Bożych planów”.¹⁴⁸

W tajemnicy paschalnej umiera stary człowiek, a dzięki Chrystusowi Zmartwychwstałemu rodzi się nowy. Konsekracja chleba i wina zaprasza wierzących do przemiany tego, co tylko ludzkie i ułomne na życie Boże. Warunkiem jedności ochrzczonych jest miłość, która jest darem dla innych, a dzięki Duchowi Świętemu wierzący staje się darem dla Boga. Wierni, na mocy kapłaństwa powszechnego i poprzez włączenie

---

¹⁴⁶ Por. K. JEŻYNA, *Eucharystia źródłem nowej ewangelizacji*, „Roczniki Teologiczno-Kanoniczne (KUL)” 3 (2005) s. 42.

¹⁴⁷ Por. D. REY, *Od adoracji do ewangelizacji*, Kraków 2014, s. 63; CZ. KRAKOWIAK, *Eucharystia a dzień Pański*, w: RUSECKI M., CISŁO M. (red.), *Jezus eucharystyczny*, Lublin 1997, s. 212.

¹⁴⁸ K. JEŻYNA, *I przykazanie kościelne – świętowanie niedzieli*, w: NAGÓRNY J., GOCKO J. (red.), *Przykazania kościelne dzisiaj. Przesłanie moralne Kościoła*, Lublin 2001, s. 137.

w Kościół mogą całe swe życie ofiarować Bogu składając duchowe ofiary ze swojej pracy, życia rodzinnego, radości, smutku, cierpienia itp. „Tak Bóg umiłował świat, że Syna swego Jednorodzonego dał (...)” (por. J 3, 16). W Eucharystii Chrystus staje się ofiarą dla nas, dlatego też i my powinniśmy siebie w z Nim i przez Niego ofiarować Bogu.¹⁴⁹

To często powtarzane zdanie, że Eucharystia jest źródłem i szczytem życia chrześcijańskiego, dobitnie wskazuje na prawdę, że stanowi ona centrum życia Kościoła, a tym samym centrum ewangelizacji. Cała Boża ekonomia zbawienia spełnia się w Eucharystii, odnawiając życie człowieka, który staje się podmiotem ewangelizacji. Toteż w Eucharystii znajduje się początek misji ewangelizacyjnej. Kościół bowiem sprawując Eucharystię nieustannie ewangelizuje.¹⁵⁰

To właśnie źródło misyjnego przynaglenia odnaleźć można w sprawowanej Eucharystii. W obrzędzie rozesłania, w imieniu Chrystusa dokonuje się - dla kapłanów i wiernych uczestniczących we Mszy św. - to wyjątkowe posłanie: *Ite missa est*. Zobowiązuje ono do osobistego i aktywnego otwierania się na potrzeby innych ludzi, innych Kościołów lokalnych, w których brakuje powołań i przez to nie może być sprawowana Eucharystia i inne sakramenty. Rozesłanie to zobowiązuje także do wyruszania na misje *ad gentes*. Zobowiązuje również do wspierania - materialnego i duchowego, przez modlitwę ofiarę - wyruszających się na krańce świata misjonarzy.¹⁵¹

Eucharystia jest bowiem impulsem do ofiar, służby, solidarności i troski o innych. Jest ona sakramentem danym Kościołowi do włączenia się w misję Chrystusa. Eucharystia ukazuje misję Chrystusa jako służbę. Chrystus podczas Ostatniej Wieczerzy i w każdej Eucharystii, jest jako Sługa (por. Łk 22,27), posłany przez Ojca w mocy Ducha Świętego,

---

¹⁴⁹ Por. J. SKORODIUK, *Duchowość Trzeciej Modlitwy Eucharystycznej*, w: CHMIELEWSKI M. (red.), *Najważniejsza jest miłość. Księga pamiątkowa ku czci Księdza Profesora Waleriana Słomki*, Lublin 1999, s. 462; zob. P. ŚLIŻEWSKI, *Jak owocnie uczestniczyć we Mszy Świętej*, Kraków 2015.

¹⁵⁰ Por. EdE 6.10; 27-29, RH 20; K. JEŻYNA, *Eucharystia źródłem nowej ewangelizacji*, „Roczniki Teologiczno-Kanoniczne (KUL)” 3 (2005) s. 35. Prawdę, iż Eucharystia jest źródłem i szczytem działalności Kościoła, wyraźnie podkreślał papież Jan Paweł II podczas całego swego pontyfikatu, podkreślając, że tak naprawdę nie ma pełniejszego spotkania człowieka z Bogiem, jeśli nie dokona się ono podczas Eucharystii. Por. JAN PAWEŁ II, *Eucharystia sakramentem życia. Statio Orbis na zakończenie Międzynarodowego Kongresu Eucharystycznego w Nairobi (18 VIII 1985)*, w: JAN PAWEŁ II, *Eucharystia sercem Kościoła*, (red.) A. WIECZOREK, Warszawa 2005, s. 70-77.

¹⁵¹ Por. MnD 24. 55 Por. EiE 64; Konferencja Episkopatu Polski, *Abyśmy nie ustali w drodze*. List biskupów polskich do prezbiterów Kościoła w Polsce o stałej formacji kapłańskiej (Warszawa, 8 marca 2006 r.), Tarnów 2006, s. 34; Por. JAN PAWEŁ II, Orędzie na Światowy Dzień Misyjny 2004, *Misje i Eucharystia – nierozzerwalnie związane*, w: *L'Osservatore Romano* – wyd. pol. nr 5 (2004), s. 5.

„przyszedł na ziemię nie po to, aby Mu służono, lecz aby służyć i dać swoje życie na okup za wielu” (Mt 20,28).¹⁵²

Eucharystia jest miejscem spotkania tych, którzy ewangelizują jak i tych, którzy są ewangelizowani. Stanowi centrum ewangelizacji, a jej sposób ewangelizowania dokonuje się przez słowo i znak, które promieniują z celebracji liturgicznej na wiernych.¹⁵³

Eucharystia jest również znakiem zobowiązującym, wzywającym realizacji misyjnego posłannictwa. Będąc bowiem członkami Kościoła wierzący są posłani przede wszystkim do dawania świadectwa o Jezusie przy pomocy Ducha Świętego. Chrystus wstępując do nieba zapowiedział uczniom, że ześle im Pocieszyciela: „Gdy Duch Święty zstąpi na was, otrzymacie Jego moc i będziecie moimi świadkami” (Dz 1,8) i będą mogli kontynuować na ziemi rozpoczęte przez Niego dzieło. Kościół umocniony chlebem eucharystycznym wezwany jest by głosić światu, że człowiek nie żyje samym tylko chlebem, ale wszelkim słowem Bożym.

W Eucharystii Chrystus zaprasza wierzących do pójścia z Nim drogą, jak kiedyś szedł nią z uczniami do Emaus (por. Łk 24, 13-35), do słuchania Słowa i do wiary w zbawczą moc Boga. Zmartwychwstały nieustannie głosi Ewangelię przez dar sakramentów w Kościele: „Ileż bowiem spożywacie ten chleb albo pijecie kielich, śmierć Pańską głosicie, aż przyjdzie” (I Kor 11,26). Eucharystia jest tym szczególnym sakramentem, w którym wyraża się i dokonuje ewangelizacyjna misja Kościoła.¹⁵⁴ Każda celebracja sakramentalna winna posiadać charakter ewangelizacyjny i ożywiać dzieło ewangelizacji.¹⁵⁵

W każdej Eucharystii jest obecny świat odkupiony przez Chrystusa. Wierni w modlitwie jednoczą się z Nim, a ich ofiara zostaje przemieniona. Eucharystia domaga się wdzięczności i dzielenia z innymi. Kościół ma do wypełnienia tylko jedną misję - misję Chrystusa, który udzielając Kościołowi swego Ducha połączył go ze swoją misją. Eucharystia zaś jest sakramentem Ciała Chrystusa, ponieważ czyni wierzących członkami Jego Ciała, dlatego określana jest źródłem i szczytem działalności misyjnej Kościoła. Sprawując Eucharystię Kościół jest zjednoczony z Chrystusem i Jego misją, a członkowie Ciała Chrystusa świadczą o radości jaka wypływa ze zmartwychwstania; są oni powołani by być znakiem miłości

---

¹⁵² Por. M. AUGÉ, *W komunii z Chrystusem - Eucharystia w świetle 'Vita consecrata'*, „Życie konsekrowane” 1 (1999) s. 38.

¹⁵³ Por. Z. PAWŁOWICZ, *Człowiek a Eucharystia*, Gdańsk 1993, s. 207.

¹⁵⁴ Por. KK 3; DM 17.

¹⁵⁵ Por. Z. PAWŁOWICZ, *Człowiek...*, dz, cyt., s. 205.

Jezusa w świecie, który oddał swoje życie na Krzyżu i pozostał z nami w Eucharystii. To właśnie sprawowanie Eucharystii, łamanie chleba, który daje życie (por. J 6, 51), jest misją zobowiązującą chrześcijan do głoszenia Chrystusa jako „chleba życia” wszystkim narodom. Wspólnota uczniów Zmartwychwstałego przyjęła „orędzie zbawienia, aby przedstawić je wszystkim”,¹⁵⁶ aby „uczynić wszystkich ludzi uczestnikami zbawczego odkupienia i by przez nich skierować cały świat rzeczywiście do Chrystusa”.¹⁵⁷ W wypełnieniu tej misji centralne miejsce zajmuje uczestnictwo w Eucharystii, dzięki której można doświadczyć Kościoła jako całości i wspólnoty, bowiem uczestnicząc w Eucharystii nawet w małych zgromadzeniach, uczestnicy są w łączności ze całym Kościołem powszechnym.

Wierni poprzez ewangelizację są włączeni w misję prorocką. To głoszenie Chrystusa realizuje się przez słowo i świadectwo życia. Stąd też ważny jest w życiu kult Eucharystii poza Mszą św., który pozwala bliżej poznać Jezusa przez modlitwę, adorację, by w ten sposób owocniej głosić Jego naukę i przybliżać do Niego tych, którzy Go jeszcze nie znają lub odeszli od Niego.¹⁵⁸

Eucharystia jest nieustannym wezwaniem do duszpasterskich działań i życia zgodnego z eklezjologią komunii. Eucharystia identyfikuje i urzeczywistnia komunię z Bogiem i jednoczy wspólnotę jego członków.¹⁵⁹ Skoro zaś Kościół staje się sobą przez życie w komunii z Bogiem, którą zapoczątkowuje Komunia św. znaczy to, że spożywanie Ciała i Krwi Pańskiej w trakcie Eucharystii musi być związane z koniecznością troski o budowanie komunii braterskiej po jej zakończeniu, czyli w codziennym życiu.¹⁶⁰ Zatem istotną staje się konieczność kształtowania życia w duchu komunii. Ta duchowość komunii wyrasta z eklezjologii Soboru Watykańskiego II i umożliwia zarówno duchownym jak i świeckim szansę podmiotowej w nim obecności i aktywności według otrzymanych darów Ducha Świętego.¹⁶¹

Sobór wskazuje, że celebracja Eucharystii jest pełna, kiedy prowadzi jej uczestników do różnych dzieł miłości, pomocy bliźnim, a także do akcji misyjnej przejawiającej się

---

¹⁵⁶ KDK 1.

¹⁵⁷ DA 2.

¹⁵⁸ Por. M. FALK, *Kult Eucharystii poza Mszą św. w świetle encykliki Jana Pawła II „Ecclesia de Eucharistia”*, w: NOWAK W. (red.), *Misterium Eucharystii. Teologia – liturgia – ekumenizm. Encyklika Jana Pawła II „Ecclesia de Eucharistia”*, Olsztyn 2004, s. 167.

¹⁵⁹ Por. KKK 1325; KK 11; DE 2, 15.

¹⁶⁰ Por. MnD 21.

¹⁶¹ Por. K. ŻĄDŁO, *Eucharystia sakramentem komunii*, „Liturgia Sacra” 2 (2005) s. 268.

w różnych formach świadectwa chrześcijańskiego.¹⁶² Wielokrotnie zostało już przypomniane, że Eucharystia buduje Kościół. Kolejną postawą jest postawa służby, której przykład daje sam Chrystus, kiedy mówi: „Ja jestem pośród was jak ten, kto służy” (Łk 22,27) i za słowami idzie czyn, bowiem Chrystus umywa nogi Apostołom (J 13,1-11), toteż Jego słowa: „Dałem wam bowiem przykład, abyście i wy tak czynili, jak ja wam uczyniłem” (J 13,15) stają się dla Jego uczniów przykazaniem. Dlatego Sobór wskazuje, że Eucharystia jest „sakramentem miłosierdzia, znakiem jedności i węzłem miłości”¹⁶³ oraz podkreśla, że „sakramenty, zwłaszcza Eucharystia, udzielają i wzmagają ową miłość, która jest jakby duszą całego apostołstwa”.¹⁶⁴ To właśnie z eucharystycznej Ofiary wierni wychodzą do świata, aby świadczyć o Chrystusie.¹⁶⁵

Jan Paweł II jako jeden z największych czcicieli Eucharystii poświęca jej wiele uwagi. Świadczy o tym m.in. encyklika *Ecclesia de Eucharistia*, List apostolski *Mane nobiscum Domine* oraz wiele innych wypowiedzi zawartych w licznych jego dokumentach i papieskich wystąpieniach.¹⁶⁶

Jan Paweł II kiedy naucza o ukierunkowaniu misji ku Eucharystii oraz nacechowaniu Eucharystii misyjną postawą podkreśla, że „Misja Kościoła stanowi kontynuację misji Chrystusa (por. J 20, 21) i czerpie duchową moc z komunii z Jego Ciałem i Krwią. Celem Eucharystii jest właśnie zjednoczenie ludzi z Chrystusem, a w Nim z Ojcem i z Duchem Świętym. Uczestnicząc w Ofierze eucharystycznej, pojmujemy głębiej powszechność odkupienia i wynikającą z tego pilną misję Kościoła, której program jest skupiony w istocie rzeczy wokół samego Chrystusa, którego mamy poznawać, kochać i naśladować, aby żyć w Nim życiem trynitarnym i z Nim przemieniać historię, aż osiągnię swą pełnię w niebieskim Jeruzalem. Wokół Chrystusa eucharystycznego Kościół wzrasta jako lud, świątynia i rodzina Boża: jeden, święty, powszechny i apostołski. Jednocześnie rozumie on lepiej swój charakter powszechnego sakramentu zbawienia oraz widzialnej rzeczywistości o strukturze

---

¹⁶² Por. DK 6.

¹⁶³ KL 47.

¹⁶⁴ DA 3; Por. R. E. ROGOWSKI, *Eucharystia buduje Kościół*, „Wrocławski Przegląd Teologiczny” 1 (1997) s. 109.

¹⁶⁵ Por. M. AUGÉ, *W komunii z Chrystusem - Eucharystia w świetle 'Vita consecrata'*, „Życie konsekrowane” 1 (1999) s. 38.

¹⁶⁶ Por. J. MISIUREK, *Maryja w duchowości wielkich czcicieli Eucharystii*, „Salvatoris Mater” 1 (2005) s. 179.

hierarchicznej”¹⁶⁷ Poprzez dar Eucharystii dokonuje się głębsze zakorzenie w sercach chrześcijan Chrystusowego krzyża. A im mocniej zakorzeni się on w naszych sercach, tym owocniej możemy współdziałać w dziele ewangelizacji.¹⁶⁸

Eucharystia posiada strukturę trynitarną.¹⁶⁹ Najpierw wznosi dziękczynienie do Ojca, który jest początkiem stworzenia i dziejów zbawienia. Poprzez dziękczynienie, Kościół zostaje obdarowany w Eucharystii darem Boga, czyli Jego samoudzielanie się w Jezusie Chrystusie, aby w ten sposób wejść z Nim w komunię. We wszystkim tym przejawia się moc Ducha Świętego, który gromadzi we wspólnocie. Eucharystia to sakramentalne streszczenie misterium Zbawienia.¹⁷⁰

3.4.4. Nerozerwalny związek Eucharystii i Kapłaństwa

Tajemnica uświęcenia człowieka, rozważana w perspektywie prawdy o Odkupieniu, wskazuje nierozłączny związek sakramentu Eucharystii i Kapłaństwa. Chrystus dokonał Odkupienia, sam stając się Kapłanem i Hostią za zbawienie świata. Dzięki sakramentom Eucharystii i Kapłaństwa uobecnia się ofiara Krzyża na ołtarzach świata. Łączność Kapłaństwa z Eucharystią wyraźnie uwidacznia fakt, że Chrystus ustanawia te sakramenty w ten sam dzień, tymi samymi słowami: „To jest Ciało moje... to jest Kielich Krwi mojej... To czyńcie na moją pamiątkę”. Z tego ścisłego związku Eucharystii i Kapłaństwa, przypominanego przez teologię i modlitwę oraz akcentowanego przez nauczanie Kościoła, wyrasta w sposób konieczny charakter duchowości kapłańskiej. Całe kapłańskie życie winno być zakorzenione w prawdzie o Eucharystii. Ona ma być dla nich celem, środkiem i wzorem.¹⁷¹

---

¹⁶⁷ JAN PAWEŁ II, Orędzie na Światowy Dzień Misyjny 2004, *Misje i Eucharystia – nierozzerwalnie związane*, w: *L'Osservatore Romano* – wyd. pol. nr 5 (2004), s. 4.

¹⁶⁸ Por. J. SALIJ, *Eucharystia a misje*, „Światło Narodów” 3 (2005) s. 11; JAN PAWEŁ II, *Homilia w czasie Mszy św. odprawionej na zakończenie Międzynarodowego Kongresu Eucharystycznego*, w: JAN PAWEŁ II, *Pielgrzymki do Ojczyzny. Przemówienia i homilie*. Kraków 1999, s. 877.

¹⁶⁹ Zob. KL 6.

¹⁷⁰ Por. P-M. GAJDA, *Eucharystia sercem przeżywana – zadatkami szczęśliwej wieczności. Rozważania w świetle najnowszych dokumentów Nauczycielskiego Urzędu Kościoła*, Tarnów 2005, s. 291.

¹⁷¹ Papież BENEDYKT XVI podkreśla: „Nie możemy bowiem zatrzymać dla siebie miłości, którą celebруем w tym sakramencie. Domaga się ona ze swej natury, by była przekazana wszystkim. To, czego świat potrzebuje, to miłość Boga, spotkanie z Chrystusem i wiara w Niego. Dlatego Eucharystia nie tylko jest źródłem i szczytem życia Kościoła, ale również Jego misji: *Kościół autentycznie eucharystyczny jest Kościołem misyjnym*”. SC 84; Por. JAN PAWEŁ II, *Podziw i wdzięczność za dar Eucharystii*, 30 V 2002 - Msza św. w uroczystość Najświętszego Ciała i Krwi Chrystusa, *L'Osservatore Romano* wyd. pol. nr 7-8 (2002), s. 52.

Dzieło Ducha Świętego, przez które chleb i wino stają się Ciałem i Krwią Chrystusa, działa w osobie prezbitera poprzez święcenia prezbiteratu. Istnieje szczególna i nierozzerwalna łączność pomiędzy Eucharystią a kapłaństwem. Miłość kapłana wypływa przede wszystkim z Eucharystii, ponieważ całe jego życie z niej jest zakorzenione i jest dla prezbitera źródłem łaski. Liturgia, a przede wszystkim Eucharystia, łączy w sobie całość posługi kapłańskiej oraz stanowi źródło ewangelizacji.¹⁷²

Między Eucharystią a kapłaństwem istnieje ścisły związek. Podkreślał tę prawdę Jan Paweł II kiedy mówił do kapłanów, że Eucharystia jest podstawową i główną racją istnienia sakramentu kapłaństwa, który swój początek bierze w momencie ustanowienia Eucharystii. Kapłani są z Eucharystii i dla Niej, a swoje główne posłannictwa kapłani wypełniają przez sprawowanie Eucharystii.¹⁷³ Oddziaływanie Eucharystii na życie kapłana zależne jest od jej kontemplacji. Im bardziej jest ona głęboka, tym bardziej widoczna staje się uświęcająca moc Eucharystii. Zatem posługa kapłana winna prowadzić od kontemplacji Eucharystii do czynnej miłości bliźniego.¹⁷⁴

Chrystus karmi wierzących swoim życiem. Przypomina: „Ja jestem krzewem winnym, wy latoroślami” (J 15, 5). Człowiek uczestnicząc w Eucharystii zostaje przez nią ożywiony i uświęcony. To wyjątkowy sakrament i zajmuje w życiu duchowym i posłudze kapłana centralne miejsce.¹⁷⁵ Kapłani, z racji swej szczególnej więzi wynikającej z mocy święceń, wezwani są do szczególnego dawania świadectwa tej miłości, jakiej uczy Eucharystia, czyli na wzór Chrystusa. Zatem Eucharystia wzywa do ofiary, wyrzeczenia i zaangażowania

---

¹⁷² Por. H. SZMULEWICZ, *Wierność kapłana na wzór wierności Chrystusa. Elementy teologicznej argumentacji*, Tarnów 2010, s. 248-249; W. NOWAK, *Eucharystia „szczytem” i „źródłem” posługi prezbitera a umiejętność jej przewodniczenia*, w: NOWAK W. (red.), *Misterium Eucharystii. Teologia – liturgia – ekumenizm. Encyklika Jana Pawła II „Ecclesia de Eucharistia”*, Olsztyn 2004, s. 106.

¹⁷³ Por. RH 20; W. SŁOMKA, *Źródła postaw i życia chrześcijańskiego*, Lublin 1996, s. 320.

¹⁷⁴ Por. H. WEJMAN, *Przygotowanie i dziękczynienie - formy kontemplacji Eucharystii*, „Dobry Pasterz” XXIII (1999) s. 141; Papież Jan Paweł II, ukazując prawdę o Eucharystii jako źródle życia wewnętrznego, z której powinna wypływać moc do okazywania miłości względem drugiego człowieka, wskazywał na to, że jest ona źródłem jednoczącej miłości i pozwala trwać w tej Miłości, jaką jest sam Bóg. Na początku swojej trzeciej pielgrzymki do Ojczyzny, papież w swoim powitalnym przemówieniu do zwrócił uwagę na sakrament Eucharystii, który pomaga odbudować wiarę i nadzieję. Por. JAN PAWEŁ II, *Homilia w czasie Mszy św. na zakończenie Międzynarodowego Kongresu Eucharystycznego*, w: JAN PAWEŁ II, *Pielgrzymki...*, dz. cyt., s. 372.

¹⁷⁵ Por. PDV 26.

w życie wspólnoty. Tą miłość kapłan ma czerpać z Boga, bo „Bóg jest miłością” (1 J 4, 8. 16).¹⁷⁶

Rodziny chrześcijańskie uczą wiernych modlić się za misje. W praktyce parafialnej pożyteczne jest tworzenie grup misyjnych, ubogacanie programu duszpasterskiego w dni misyjne, zapraszanie do parafialnej wspólnoty misjonarzy z ich świadectwem posługiwania. Ważna jest także formacja kapłańska, by byli oni „przepełnieni duchem prawdziwie katolickim, dzięki któremu przywykną wybiegać poza granice własnej diecezji, narodu lub obrządku i nieść pomoc w potrzebach całego Kościoła, z sercem gotowym do głoszenia wszędzie Ewangelii”.¹⁷⁷ Papież podkreśla, że „Być kapłanem i nie interesować się, w taki czy inny sposób, nie tylko zachowaniem wiary, ale i jej propagowaniem, to nie rozumieć Ewangelii”.¹⁷⁸ Ważną wskazówką jest również „troska o niechrześcijan we własnym środowisku”.¹⁷⁹ Tematyka ta aktualna jest także w sytuacji dzisiejszej Europy, w której osiedla się wielu migrantów z różnych stron świata. W adhortacji apostolskiej *Ecclesia in Europa* Jan Paweł II wskazuje na sytuacje misyjne i potrzebie prowadzenia na kontynencie europejskim pierwszej ewangelizacji.¹⁸⁰

3.5. Sakrament małżeństwa jako szkoła działalności misyjnej

Papież Franciszek wskazuje, że małżeństwo jest znakiem miłości Boga do Kościoła,¹⁸¹ bowiem „Głęboka wspólnota życia i miłości”¹⁸² stanowi istotę chrześcijańskiego wymiaru życia rodziny. Pawłowe nauczanie: „Tajemnica to wielka, a ja mówię: w odniesieniu do Chrystusa i Kościoła” (Ef 5, 32) ukazuje główne powiązanie teologii małżeństwa i rodziny z eklezjologią, wskazując na rolę powołania do życia w rodzinie w zbawczej misji Chrystusa. Sobór Watykański II wzywa, aby wierzący małżonkowie „stawali się przez radości i ofiary swego powołania, przez wierną swoją miłość świadkami owej tajemnicy

---

¹⁷⁶ Por. A. PELC, *Powołanie do świętości w życiu kapłana*, „Communio” 2 (2003) s. 50; JAN PAWEŁ II, *Tajemnica i kult Eucharystii*, w: *Listy Ojca Świętego Jana Pawła II do wszystkich kapłanów Kościoła na Wielki Czwartek (1979-1997)*, Kraków 1998, s. 40.

¹⁷⁷ RMs 67.

¹⁷⁸ RMs 4; Por. Kongregacja ds. Duchowieństwa, *Kapłan żyjący Słowem Bożym powszechnym świadkiem miłości Chrystusa*. List z okazji Światowego Dnia Modlitwy o Uświęcenie Kapłanów, Tarnów 2007, s. 3.

¹⁷⁹ Por. RMs 67.

¹⁸⁰ Por. EdE 46; J. GÓRSKI, *Odpowiedzi na 101 pytań o misje...*, dz. cyt., s. 54.

¹⁸¹ AL 71.

¹⁸² KDK 48.

miłości, którą Pan objawił swą śmiercią i zmartwychwstaniem”,¹⁸³ i stwierdza, że „rodzina chrześcijańska... przez miłość małżonków, ofiarną płodność, jedność i wierność, jak i przez miłosną współpracę wszystkich członków ujawniać będzie wszystkim żywą obecność Zbawiciela w świecie oraz prawdziwą naturę Kościoła”.¹⁸⁴

Sakrament małżeństwa, ukazuje, że te same zasady, które budują Kościół, kształtują też byt małżeństwa i rodziny. Nazwanie rodziny „Kościółem domowym” stanowi niejako sedno mówiące o świętości małżeństwa i rodziny, zarówno w jego egzystencji, jak i w jego funkcjach. To, co mówi o istnieniu rodziny jako „Kościola domowego”, to powołanie sakramentalne i eklezjalne chrześcijańskiego małżeństwa i rodziny. Rodzina chrześcijańska jest Kościołem, gdyż została ustanowiona przez Chrystusa i na Nim zbudowana, a ponieważ swój fundament ma w sakramencie małżeństwa, toteż objawia tajemnicę miłości jaka istnieje między Chrystusem i Kościołem.¹⁸⁵ Małżeństwo ma szczególną misję utrwalania rodzaju ludzkiego, a ewangelizacja winna budować Kościół jako Rodzinę Bożą.¹⁸⁶

3.5.1. Rodzina miejscem przekazywania wiary

Papież Franciszek podkreśla, rodzice dzielą się z dziećmi nie tylko wiarą i Ewangelią, ale także przykładem swojego życia. Małżonkowie poprzez sakrament małżeństwa otrzymują nową moc dla przekazu wiary.¹⁸⁷ Rodzina chrześcijańska „jest włączona w Kościół, lud kapłański: poprzez sakrament małżeństwa, z którego wyrasta i z którego czerpie pokarm, jest stale ożywiana przez Chrystusa Pana i przez Niego wzywana i zobowiązana do dialogu z Bogiem poprzez życie sakramentalne, ofiarę życia i modlitwę”.¹⁸⁸

Całe życie małżeńskie ma swoje źródło i przeznaczenie w Bogu. Świętość bowiem - jak podkreśla *Konstytucja dogmatyczna o Kościele* - polega na miłości, która jest darem Ducha Świętego i zadaniem wierzącego, który jej mocą miłuje Boga ponad wszystko, a innych na

---

¹⁸³ KDK 52.

¹⁸⁴ KDK 48.; por. AL. 67

¹⁸⁵ Por. A. LISKOWACKA, *Rodzina chrześcijańska w życiu i posłannictwie Kościoła w świetle Familiaris consortio*, w: Komisja Episkopatu Polski Duszpasterstwa Ogólnego, *Ewangelizacja wspólnoty małżeńskiej i rodzinnej*, Katowice 1993, s. 289.

¹⁸⁶ Por. JAN PAWEŁ II, Adhortacja Apostolska *Ecclesia in Africa*, nr 85; Konferencja Episkopatu Polski, *Służyć prawdzie o małżeństwie i rodzinie*, Warszawa 2009, s. 25

¹⁸⁷ Por. AL 287; FRANCISZEK, Encyklika *Lumen fidei*. O wierze, Wyd. M, Kraków, 52, 53.

¹⁸⁸ FC 55.

wzór miłości jaką obdarza Jezus Chrystus. Ponieważ wszyscy ludzie powołani są do życia miłością, zatem wszyscy również są powołani do świętości, niezależnie, od stanu w jakim żyją i niezależnie od pełnionych funkcji: „Toteż dla wszystkich jasne jest, że wszyscy chrześcijanie jakiegokolwiek stanu i zawodu powołani są do pełni życia chrześcijańskiego i do doskonałości miłości”.¹⁸⁹

Duchowość małżonków charakteryzuje się pewnymi cechami. Z pewnością można do nich zaliczyć m.in. to, że małżonkowie we właściwym sobie stanie mają specyficzny dar. Małżonkowie nawzajem wspomagają się na drodze ku świętości. Duchowość małżeńska opiera się na głębi sakramentu małżeństwa, dlatego też sakrament ten jest niejako konsekracją małżonków. W duchowości małżeńskiej wszystko bierze swój początek z tajemnicy Boga - Miłości, w której małżonkowie uczestniczą dzięki szczególnej więzi z Chrystusem, a Chrystus napędza ich życie wiarą, nadzieją i miłością, dzięki czemu cnoty teologiczne w życiu małżonków mają szczególne znaczenie. Duchowość małżeńska jest źródłem duchowości rodzinnej. Bóg ustanowił małżeństwo nie tylko dla rozwoju rodzaju ludzkiego, ale także dla objawienia swojej miłości do ludzi. Małżonkowie objawiają, że Bóg jest miłością (1 J 4, 8) oraz ukazują więź Chrystusa z Kościołem (por. Ef 5, 21-32).¹⁹⁰

Duchowość małżeńska w praktyce życia chrześcijańskiego winna wyrażać się żywą wiarą, nadzieją i miłością, które nieustannie mają wzrastać, a wiara będzie przenikać każdą dziedzinę ich życia tym bardziej, im bardziej małżonkowie będą złączeni z Chrystusem. Małżonkowie w sobie nawzajem i w swoich dzieciach mają szukać i odnajdywać oblicze Chrystusa. Wydarzenia dnia codziennego i wszystko co ich spotyka mają przeżywać w duchu Ewangelii. W chorobie i radości mają dostrzegać Chrystusa. Szczególną rolę w ich życiu przypisuje się nadziei. Głównie od troski rodziców zależy wychowanie, wykształcenie i przygotowanie do życia dzieci, toteż mają oni prawo spodziewać się od Boga szczególnej opieki i Jego Opatrzności. Duchowość małżeńska to także rozwój miłości, bo miłość małżeńska jest wyrazem miłości Boga i bliźniego.¹⁹¹

Miłość małżonków na przestrzeni lat rozwija się i przejawia się w różnych formach. Można zatem mówić o etapie początkujących w miłości małżeńskiej (droga oczyszczenia),

---

¹⁸⁹ KK 40; Por. W. SŁOMKA, *Źródła postaw i życia chrześcijańskiego*, Lublin 1996, s. 333.

¹⁹⁰ Por. S. NOWAK, *Duchowość małżeńska w programie IV roku Nowenny przed rokiem 2000*, w: Komisja Episkopatu Polski Duszpasterstwa Ogólnego, *Ewangelizacja wspólnoty małżeńskiej i rodzinnej*, Katowice 1993, s. 122.

¹⁹¹ Por. tamże, s. 124; AL 87, 88.

etapie postępujących (droga oświecenia) i etapie zaawansowanych (droga zjednoczenia). Małżonkowie dzięki nieustannemu poznawaniu Chrystusa, który jest obecny w ich miłości, zmierzają w kierunku lepszego zrozumienia zamysłu Bożego względem małżeństwa. Istotnym warunkiem jest odnalezienie tajemnicy Krzyża, wyrażone w Dziejach Apostolskich, iż „lepszą rzeczą jest dawać, aniżeli brać” (Dz 20, 35). Dlatego jest i w małżeństwie czas oczyszczania się z grzechu i różnych form egoizmu. To, co jest grzechem przeciw miłości Chrystusa zawsze jest przeszkodą na drogach wzrostu miłości małżeńskiej. Najlepszym przykładem doskonałej miłości jest oblubieńcza miłość św. Józefa i Maryi. Mówiąc o duchowości małżeńskiej, trzeba także wskazać na środki stosowne dla tego rodzaju życia wewnętrznego. No nich niewątpliwie należy Eucharystia i sakrament pojednania. Te dwa sakramenty wzmacniają łaskę sakramentu małżeństwa i dzięki nim małżonkowie mogą żyć Chrystusem każdego dnia. Wymienić należy także różnorodne praktyki umacniające w małżeńskim życiu, takie jak: modlitwa, wyrzeczenie, troska o pełnienie dobrych uczynków. Modlitwa małżonków, wcześniej indywidualna, zmienia się w modlitwę dwóch osób, a potem w modlitwę dzieci i rodziców. Jednocześnie małżonkowie nie mogą zaniedbywać modlitwy osobistej, tego bycia „sam na sam z Bogiem”, bowiem tej relacji nie można niczym zastąpić.¹⁹²

Jan Paweł II podkreśla, że „Człowiek nie może żyć bez miłości. Człowiek pozostaje dla siebie istotą niezrozumiałą, jego życie jest pozbawione sensu, jeśli nie objawi mu się Miłość, jeśli nie spotka się z Miłością, jeśli jej nie dotknie i nie uczyni w jakiś sposób swoją, jeśli nie znajdzie w niej swego uczestnictwa”¹⁹³. To dzięki spotkaniu z Chrystusem każdy człowiek poznaje swoją godność i wartość. W celu poznania siebie człowiek powinien zbliżyć się do Chrystusa: „Musi niejako w niego wejść z sobą samym, musi sobie ‘przyswoić’, zasymilować całą rzeczywistość Wcielenia i Odkupienia, aby siebie odnaleźć. Jeśli dokona się w człowieku ów dogłębny proces, wówczas owocuje on nie tylko uwielbieniem Boga, ale także głębokim zdumieniem nad sobą samym”.¹⁹⁴ Papież w tym stwierdzeniu niejako dokonuje antropologicznego uzasadnienia misji ewangelizacyjnej

---

¹⁹² Por. S. NOWAK, *Duchowość małżeńska w programie IV roku Nowenny przed rokiem 2000*, w: Komisja Episkopatu Polski Duszpasterstwa Ogólnego, *Ewangelizacja wspólnoty małżeńskiej i rodzinnej*, Katowice 1993, s. 125.

¹⁹³ RH 10.

¹⁹⁴ RH 10.

Kościoła, który świadczy o Chrystusie, aby człowiek mógł poznać i jednocześnie zrozumieć siebie samego.¹⁹⁵

Prawdziwa i głęboka duchowość małżeńska bierze natchnienie z wydarzeń zbawczych: stworzenia, Krzyża, Odkupienia. To wszystko koncentruje się na Chrystusie, przez którego dokonało się zbawienie. Bóg ukazał człowiekowi swoje odwieczne istnienie i stworzył świat i człowieka z pełni swego istnienia. Stąd też stworzenie jest zależne Stwórcy i jednocześnie stworzenie to odsłania w jakimś zakresie Stwórcę, który jest Miłością, Prawdą, Pięknością. Na co dzień małżonkowie przeżywają tę prawdę w relacji rodzice - dzieci, zwłaszcza uświadamiając sobie rodzenie.¹⁹⁶

3.5.2. Miłość w rodzinie czerpana z Eucharystii

Eucharystia jest źródłem miłości, jest uobecnieniem ofiary miłości Chrystusa wobec Kościoła. W eucharystycznym darze miłości rodzina chrześcijańska odnajduje wzór i czerpie ducha ożywiającego jej powołanie. Chleb eucharystyczny tworzy z poszczególnych członków rodzinnej wspólnoty jedno ciało uczestnicząc w jedności Kościoła. To zaś uczestnictwo w Ofierze Chrystusa staje się prawdziwym źródłem misyjnego i apostołskiego zaangażowania chrześcijańskiej rodziny. Dynamizm ten jest skierowany ku drugiemu człowiekowi, gdyż rodzina chrześcijańska jest wspólnotą w służbie innym ludziom. Umocniona Eucharystią i kierowana przykazaniem miłości rodzina chrześcijańska żyje w duchu szacunku i służby, dostrzegając godność każdej osoby jako dziecka Bożego. Buduje ona Kościół w miłości i poświęceniu w duchu odpowiedzialności.¹⁹⁷

Rodzina chrześcijańska jest powołana do świadczenia o Ewangelii, a źródłem dynamizmu misyjnego jest Eucharystia.¹⁹⁸ Pierwszym jej posłaniem dla małżonków jest troska o to, by Ewangelia przenikała ich życie rodzinne. To przede wszystkim zakłada

---

¹⁹⁵ Por. J. KUPCZAK, *O znaczeniu antropologii teologicznej w myśli Jana Pawła II*, w: GRABOWSKI M. (red.), *O antropologii Jana Pawła II*, Toruń 2004, s. 72.

¹⁹⁶ Por. KK 35.

¹⁹⁷ Por. AL 200; Z. PAWŁOWICZ, *Człowiek a Eucharystia*, Gdańsk 1993, s. 53.

¹⁹⁸ Por. FC 57.

słuchanie Słowa Bożego.¹⁹⁹ Członkowie rodziny są jednocześnie ewangelizatorami i ewangelizowanymi.²⁰⁰

Często mówi się o „duchowości” życia małżeńsko-rodzinnego dostrzegając w nim szansę odrodzenia duchowego Kościoła i przywrócenia rodzinie charakteru „domowego kościoła”, który był wyraźnie akcentowany w pierwszych wiekach chrześcijaństwa, bowiem koncepcja doskonałego życia chrześcijańskiego, ukazana w Nowym Testamencie dotyczy wszystkich - zarówno ludzi żyjących w małżeństwie jak i żyjącymi w stanie duchowym. Wszyscy ochrzczeni są wezwani do doskonałości. Kościół zawsze głosił naukę o sakramentalnym charakterze małżeństwa, z którego wynika obowiązek dążenia do świętości małżonków.

Duchowość małżeńska ma charakter dialogalny. Małżonkowie mają zadanie ciągle wsłuchiwać się w głos Chrystusa i kształtować swoje życie według Jego woli, bowiem duchowość małżeńska rozwija się w miarę stopnia uczestnictwa małżonków w potrójnym urzędzie Chrystusa: nauczycielskim, kapłańskim i królewskim. Rodzina jest miejscem dawania świadectwa Chrystusowi i jest pierwszą szkołą ewangelizacji dzieci. Rodzina jest nazywana także „małym Królestwem Bożym”, gdzie małżonkowie dbają o rozwój życia duchowego i walczą ze swoimi słabościami i grzechem.²⁰¹

Małżonkowie, czerpiąc siły z Eucharystii, są zdolni do realizacji zadań wypływających z ich powołania oraz do pokonywania różnorodnych trudności. Dar miłości, jaki rodzina otrzymuje w Eucharystii, powoduje także, iż może ona podejmować działalność misyjną i apostołską.²⁰² Rodzina chrześcijańska, będąc domowym Kościołem, poprzez miłość i jedność wypływającą z Eucharystii zdolna jest podjąć swe misyjne posłannictwo. To z Eucharystii czerpie duchowe moce, by móc wypełniać misję ewangelizacji.²⁰³

---

¹⁹⁹ Por. FC 51.

²⁰⁰ Por. M. SŁOWIK, *Wpływ Eucharystii na kształtowanie wspólnoty rodzinnej w nauczaniu Jana Pawła II*, „Studia Theologica Varsaviensia” 38 (2000) s. 170; J. GRZEŚKOWIAK, *Eucharystia człowiek świat*, Włocławek 1997, s. 196

²⁰¹ Por. S. NOWAK, *Duchowość małżeńska w programie IV roku Nowenny przed rokiem 2000*, w: Komisja Episkopatu Polski Duszpasterstwa Ogólnego, *Ewangelizacja wspólnoty małżeńskiej i rodzinnej*, Katowice 1993, s. 123.

²⁰² Por. FC 57.

²⁰³ Por. P. PETRYK, *Ku wspólnocie życia i miłości*, Lublin 1998, s. 272.

3.5.3. Modlitwa jako miejsce spotkania z Bogiem

Modlitwa w życiu wierzącego pogłębia w nim pragnienie Boga i ukazuje mu prawdziwy sens jego istnienia. Chrześcijanin jako człowiek odrodzony w wodach chrztu powinien być obecny na wielu płaszczyznach, m.in. winien być obecny w rzeczywistościach życia rodzinnego, społecznego, ekonomicznego, a także politycznego czy kulturalnego. Powinien kierować się troską o dobro wspólne przyczyniając się do budowania świata bardziej sprawiedliwego i bardziej braterskiego. W szczególności powinien on troszczyć się o najuboższych, upośledzonych, pozbawionych różnych praw. Przede wszystkim powinien być rozpoznawany jako ten, który daje świadectwo. Wraz z całym Kościołem chrześcijanin jest świadkiem Bożej miłości do każdego człowieka. Zadaniem chrześcijanina jest dawanie świadectwa wraz z całym Kościołem, że Ewangelia jest drogą prowadzącą do pełni życia. Cechą charakterystyczną wspólnoty chrześcijańskiej jest to, że nigdy nie zamyka się sama w sobie; jej życie modlitwy, słuchanie słowa i nauki Apostołów, braterska miłość, łamanie chleba - osiąga swą pełną moc tylko wtedy, kiedy staje się świadectwem, kiedy prowadzi do nawrócenia, staje się przepowiadaniem i głoszeniem Dobrej Nowiny.²⁰⁴

Żywym i wymownym symbolem przymierza Boga z ludźmi jest małżeństwo ludzi ochrzczonych, w którym znajduje swój początek i podstawę rodzina chrześcijańska. Toteż w Eucharystii, podczas której zazwyczaj zawierane są małżeństwa, „małżonkowie chrześcijańscy znajdują korzenie, z których wyrasta, stale się odnawia i nieustannie ożywia ich przymierze małżeńskie”.²⁰⁵ Z tego też powodu rodzina chrześcijańska jest szczególnie powołana by świadczyć o Ewangelii we współczesnym świecie. Z Eucharystii powinna czerpać siły potrzebne w realizacji tego zadania. „Uczestnictwo w Ciele ‘wydanym’ i Krwi ‘przelanej’ Chrystusa staje się niewyczerpanym źródłem misyjnego i apostołskiego dynamizmu rodziny chrześcijańskiej”.²⁰⁶ Dlatego też, rodzina chrześcijańska, tworząc wspólnotę Kościoła i wywodząc się z niej, pełni szczególną rolę: jest „jaśniejącym znakiem obecności Chrystusa i Jego miłości także dla ludzi stojących „daleko”, dla rodzin, które

---

²⁰⁴ Por. KKK 2558-2565; E. STANIEK, *Bogactwo i piękno świata miłości. Rozważania katechizmowe cz. IV*, Kraków 2012, s. 7.

²⁰⁵ FC 57.

²⁰⁶ FC 57.

jeszcze nie wietrzą i dla tych rodzin chrześcijańskich, które już nie żyją konsekwentnie wedle otrzymanej wiary”.²⁰⁷

Eucharystia jest źródłem życia małżeństwa i rodziny, jest źródłem miłości i uobecnia miłość Chrystusa do Kościoła. Eucharystia, która buduje Kościół, tworzy także i umacnia wspólnotę rodzinną. Ze względu na słabość natury ludzkiej członkowie rodziny potrzebują zarówno sakramentu Eucharystii, jak i sakramentu pokuty, który uzdrawia, przywracając jedność z Bogiem i ludźmi. Sakrament pokuty i pojednania uczy stawania w prawdzie o swoim życiu, ale i podkreśla radość z uzyskanego przebaczenia. Ważną przestrzeń życia rodzinnego winna zajmować także modlitwa, zarówno indywidualna, jak i wspólnotowa.²⁰⁸

Małżeńska duchowość ma swoje oparcie w liturgii. Zatem ważne jest podkreślanie roli Mszy św., spowiedzi, liturgii pokutnej, a także celebrowania rocznic w życiu małżeńskim. Skoro rodzina jest „Kościółem domowym”, to nie może funkcjonować bez liturgii odprawianej w świątyniach. W życiu modlitewnym podkreślona jest rola różańca a także czytanie Pisma Świętego.²⁰⁹

Życie Świętej Rodziny z Nazaretu pozostanie na zawsze wzorem dla chrześcijańskich małżeństw i rodzin oraz źródłem duchowości życia małżeńskiego i rodzinnego. Miłość, będąc źródłem świętości kieruje nie tylko wewnętrzne życie małżonków i rodziców, ale również życie pracy, poświęcenia, wzajemnej pomocy i znoszenia trudów. Małżonkowie i członkowie rodzin gromadząc się w imię Jezusa (Mt 18, 20) na Eucharystii tworzą „Kościół domowy”, stając się znakiem Kościoła Chrystusowego w świecie. Centrum życia małżeńskiego winno stanowić niedzielne uczestnictwo w Eucharystii (sakramentu miłości), a także udział w innych sakramentach. Ważny elementem życia duchowego rodzin stanowi praktyka wspólnej modlitwy i czytania Pisma św. Nazaretański charakter życia małżeńskiego wiąże się z przyjęciem poczętego życia, poszanowaniem innych ludzi, sumiennym wykonywaniem pracy. Małżonkowie poprzez chrzest realizują powołanie do apostołstwa i powołanie do świętości w życiu rodzinnym i społecznym.

---

²⁰⁷ FC 54; KKK 1601; por. E. STANIEK, *Bogactwo i piękno świata łaski. Rozważania katechizmowe cz. II*, Kraków 2011, s. 188-189; Z. PAWŁOWICZ, *Człowiek a Eucharystia*, Gdańsk 1993, s. 81.

²⁰⁸ Por. FC 57; RH 20; K. JEŻYNA, *Moralne przesłanie nowej ewangelizacji...* dz. cyt., s. 324.

²⁰⁹ Por. S. NOWAK, *Duchowość małżeńska w programie IV roku Nowenny przed rokiem 2000*, w: Komisja Episkopatu Polski Duszpasterstwa Ogólnego, *Ewangelizacja wspólnoty małżeńskiej i rodzinnej*, Katowice 1993, s. 127.

PODSUMOWANIE

Wysłużone przez Chrystusa dzieło uświęcenia ochrzczonych dokonuje się w Kościele poprzez moc łaski Ducha Świętego. Dzieje się to zwłaszcza przez sprawowanie sakramentów i głoszenie słowa Bożego. W sakramencie chrztu św. człowiek otrzymuje nowe życie, polegające na ścisłym związku z Chrystusem, a w sakramencie bierzmowania zostaje ono umocnione przez Ducha Świętego, będąc sakramentem jeszcze mocniejszego wszczęcia w Chrystusa. Wyjątkową natomiast rolę odgrywa Eucharystia, która pogłębia życie łaski otrzymane na chrzcie św. To w niej zawiera się całe duchowe dobro Kościoła i ona też jest źródłem i szczytem całej ewangelizacji. Wzrok skierowany jest na chrystocentryzm życia duchowego, a szczególnie zanurzenie go w Misterium Paschalnym.

Głoszenie przez Kościół orędzia pojednania jest niezwykle istotne dla odnowy życia i wymaga jednocześnie odpowiedzi ze strony człowieka wyrażonej poprzez wzrost wiary, nadziei i miłości oraz jest również wezwaniem by wejść na drogę nawrócenia. Można zatem powiedzieć, że sakrament pokuty i pojednania staje się źródłem nowego życia i jest jednocześnie zobowiązaniem do ponownego zawierzenia Bogu, naśladowaniu Chrystusa w uległości Duchowi Świętemu. Z kolei sakrament namaszczenia chorych umacnia w dobrym i budzi nadzieję. Zaś sakrament małżeństwa wynosi w sferę nadprzyrodzoną, uświęca wzajemną miłość małżonków. Jest on znakiem miłości Boga do Kościoła, bowiem Kościół i małżeństwo wzajemnie się przenikają i są od siebie zależne. Kościół powstaje tam, gdzie ochrzczeni gromadzą się w imię Chrystusa, a zatem tym bardziej tam, gdzie członkowie Kościoła są złączeni w sakramentalnym małżeństwie.

